38(47-925)
L-24

ԽԱՃԱԿ Տ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԼԱՒ ՏԵՏՐԱԿ

'Ի Սմայ Պարունակին

ԿԱՐՃԱՌՕՏ ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՋՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՔ։

Սկիզբն Թուաբանութեան։ Ամփոփ Ազգաց։

Զանազան Երկրեաց գրամի արժէքն Կալկաթու օքայ ռուփու համարին։

Զանազան չափուց և կշռոց անուանքն եւն եւն

ԽԱԺԱԿ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Զամենայն Չափով և Թուով և Կշռով կարգեցեր։
Իմաստութիւն. 11. 22։

Տպեալ 'ի Տպարանի Մկրտիչ Միսսիոնարաց 'ի Կալկաթայ
1841

2004
1961-42

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Քերականական Զուարճութիւնք

Երկու կերպ զուարճութիւն կրնայ տրուիլ աշակերտաց. մէկը հանելուքի պէս. միւսը խաղի կամ տեսարանի կերպ, ընկերութեամբ իրարու մէջ ձեւացընելու։ Հոս առաջիններն վրա օրինակ տանք։

Հանելուք Քերականական

813. Հանելուքը գրոց լեզուով նախնիք կըսեն Առեղծուած, Առակ. Առասպել. ետքերը Խնդրաբանութիւն ալ ըսուեցաւ։ Կիմացուի անանկ խօսք մը որ վարպետութենով մութ ձգած է, դրսըւանց անյարմար կամ ծուռ միտք մը կը ցուցանէ, բայց տակը շիտակ միտք ունի։

Զանզան կերպով կըձեւանայ հանելուքը. բայց մեր դիտաւորութիւնն է քերականական բաներու խելք բանեցընել տալ ուսանողաց։ Ուստի բառերը կերպ կերպ առնելով, տառից կողմանէ ըլլայ, համրանքի ըլլայ, ետեւ առաջ կարդալու ըլլայ, անանկ ձեւացընենք հանելուքներ, մեկնութիւնն ալ տակը որ չըլլայ թէ մէկը ծուռ դի քաշէ, այլ ծածուկ միտքը իմանայ։

ա. . Անկարելի է թէ ձիւնն լինիցի սպիտակ։ [1]

բ. . Կարող եմ զՅիսուս միով հնչմամբ 'ի Հիսուս փոխել։ [2]

գ. . Եւ ես կարող եմ զՀիսուս միով փչմամբ շիջուցանել։ [3]

դ. . Ընթերցիր մանուկ դու՝ որպէս և կամիս, միշտ ԾԵԾ գըտանես։ [4]

ե. . Յոր կողմն և լինես, պարապ է։ [5]

զ. . Բառս անց՝ է նախդրիւ տրական։ [6]

է. . Տոէ բառն նշանակէ՝ անարի, երկչոտ։ [7]

ը. . Աշխատ եղէ ժամ մի, և արժէ տասն ամ։ [8]

թ. . Յամենայն ժամանակս տարւոյ տիւ կամ ցերեկ կիսով չափ աւելի է քան զգիշեր։ [9]

ժ. . Քար փոքրիկ՝ մեծագոյն է քան զամ Լեառն։ [10]

ժա. Երկու պակաս է քան զչորս, բայց աւելի քան զհինգ։ [11]

ժբ. Եթէ ամս վեցհարիւր և մի կեցցէ մարդ, մի ամն հնա նմա, և մի է ամն։ [12]

ժգ. Ո՞ր երկիր է այն՝ որ զամ բերէ, և ինքն անբերէ։ [13]

ժդ. Բեր ան ոք պիղծ է ըստ Օրինաց։ [14]

ժե. Պատմութիւն մը գնենք։ Յարգելի սրբակաց ծեր մը ճամբան երթալն ինի՝ հանդիպեցաւ աներես մանչու մը. ըսկսաւ աս մանչը զծերը ծաղր ընել, էվել պակաս խօսքեր կընետէր։ Պարձաւ ծերը հանդարտութեամբ ըսաւ մանչուն (Տղային). Ախորժելի է ինձ նոր օր հնութեան տեղ։ Մանչը (Պապային) երբ որ լսեց, էվելօք կատղեցաւ. բերանն եկածը դուրս տալէն ետքը՝ ըսաւ ծերուն. քեզի կըվայելէ մի որ անէծք տաս ինծի. դուն խըլուֆերես՝ նորէն քեզի երկան կեանք կուզես, ինծի մեռնիլ կուտաս հա, հօշինտիմ, դուն մեռնիս։ Ծերն

ու քթին տակէն ծիծաղելով, ատանկ չէ ըսաւ՝ տղա, ըսածս չի հաս-կըցար. ըսել կուզեմ թէ ախորժելի է ինծի՝ նոր օրհնութիւն քեզի տամ, որ խելքըս գլուխըս գայ: Աս որ լսեց մանչը, ամօթէն գետինն անցաւ, վազեց գնաց ծերուն ձեռքը պագաւ, թողութիւն ըրէ ըսաւ. ես չէի գիտեր՝ որ ծերուն անէծքը՝ օրհնենք է եղեր. Ֆ օր հինէն, որ տըվօղ, կեանք երկընցընող:

---

[1] Ֆ. Չիւն բառին մէջ չկայ անանկ գիր՝ որ աղեկան կապէ:
[2] Ֆ Ջ գրին տեղը դիր Հ հագագային գիրը, կըլլայ հուր:
[3] Ֆ Հ գիրը փչելով դուրս հանէ, կըմնայ ուր, փուճ:
[4] Ֆ Ծէծ բառը ետևէն առջևէն կարդաս, ծէծ կելլէ:
[5] վերինին նման, որ դիէն դառնաս՝ պապաղ կելլէ:
[6] Ֆ անց ետևէն կարդա, կըլլայ ցնա, նախդրիւ տրական նաւին:
[7] Ֆ, Փ գիրը բացառական մասնիկ սեպելով. բայց սխալ է. վասն զի ձայնաւորով ըսկսած բառի չի փակչիր: (558)
[8] Ֆ Ժ գիրը պատվով կարդա, ժամ:
[9] Համրանքի կողմանէ կիմացվի. տիւը՝ 11020. ցերեկը՝ 11070. գիշերը՝ 5528:
[10] Վերինին նման. քարը՝ 14001. լեառն՝ 1435:
[11] Վերինին նման. երկու՝ 12665. չորք՝ 14300. հինգ՝ 493:
[12] Բառը՝ ակն, չորս կերպ դարձընելով՝ չորս բառ կըձևանայ. իրեն համրանքը՝ 601:
[13] Պատասխանի. Բերան է. որ ամէն բանի վրա կըխօսի, ամէն բան դուրս կուտայ. [14] Ջատկարդալու է՝ Բէր անուշէ:

Խաղալիկութիւնք Քերականականք

814. Երկրորդ զըվարճութիւնն որ ըսինք վերը, (812) կիմանանք անանք ուրախութիւն մը խաղի պէս.. կընայ Վարժապետը ընել տալ աշկերտներուն Քերականական կամ ուրիշ օգտակար պարկեշտ բանի մը վրա. որ ուսանողքը հէմ զբօսանք ընեն, հէմ բան սորվին, և ոչ թէ աշխարհական անպէտ բաներով զբաղին: . .

Ասոր վրա օրինակ ձևացընելը՝ հոս տեղս չիտանիր, որ քերականու-թեան կարգը չերկըննայ. կըթողունք ուրիշի հասարակ խօսվածքով ձև-ացընելու. միայն մէկ քանի նիւթ մը կընանք յիշեր. զորօրինակ.

ա. Հայու տառից հնչման վրա, թէ ձայնաւորները կամ բաղա-ձայնները ինչպէս պէտքէ չիտակ իրենց յատուկ ձայնովը արտաբերել. որ ծուռումուռ արտաբերելը ինչ խըտար անշնորք է, և բառերու նշանակութիւնը կը խառնէ:

բ. Մէկ քանի աշակերտք որ դեռ չարադրութիւնն ընել չեն սոր-ված, կուզեն իրենց մէջ գրաբար խօսիլ. ինչխըտար սխալ անշնորք խօսք կըփախցնեն լեզուի կանոնաց դէմ, ու ամօթով կըմնան:

գ. Տղայոց Վարպետութիւն ընելու ինչ պէտքէ. Վարպետաց որ

սովորութիւնը գովելի է կամ մեղադրելի ։

Դ․ Տղան երբոր տընէն Դպրատուն կերթայ, կամ Դըպրատունէն տուն կդառնայ, 'ինչպէս պիտի վարի ծնողաց կամ Վարպետին հետ, անոնց պատիւ տալով, իրեն պարկեշտութիւնը ցըցընելով, դասընկերաց կամ ընկերաց հետ մարդավարութեամբ շարժելով և այլն ։

Ե․ Սուտ զրուց տղայ մը իրեն ըրած սուտը դասընկերաց վրա ձգելով, ետքը անանկ կըլլայ որ ամենուն ըրած սուտը իր վրա կըլնի ։

Ասոնց և այլ նման օգտակար բանի վրա կրնայ իւրաքանչիւր Վարժապետ տեսարան ձևացընել, դիտելով միշտ տղայոց բարի կրթութիւնը ուրախութեան ժամանակն ալ տես երես․ 317—320։ 'ի Քերականութ̄ի Գաբրիէլ Վարդապետի 'ի Վենետիկ․ 1815։

Մասունք Աշխարհի

Ասիա․ Ափրիկա․ Ամերիկա․ Եւրոպիա․

Տարերք

Հող․ Ջուր․ Օդ Հուր․

Գարուն․ Spring.

Գարուն․ Առաջին Եղանակ Տարւոյն, որ սկսանի 'ի քսան և մի երորդ օրէն Մարտի․ և եղերի մինչև 'ի քսան և մի երորդ օրն Յունիսի ։ և 'ի սմին եղանակն է բարեխառն ։ Բառ․ Գիրք ։

Ամառն․ Summer.

Ամառն․ է մինն 'ի չորից եղանակաց տարւոյ․ որ սկսանի 'ի քսան և մի երորդ օրէն Յունիսի․ և եղերի մինչև 'ի քսան և երկուերորդ օրն Սեպտեմբերի․ և 'ի սմին լինի եղանակն ջերմ (տաք ։ շոգ) ։ ռամկօրէն․ ամառ ։ Ծնն․ 8. 22։ Բառ․ Գիրք ։

Աշուն․ Autumn.

Աշուն․ է անուն միոյ 'ի չորից եղանակաց տարւոյն, որ սկսանի 'ի քսան և միերորդ օրէն Սեպտեմբերի, և եղերի 'ի քսան և միերորդ օրն Դեկտեմբերի․ Բառ․ Գիրք ։

Ձմեռն․ Winter.

Ձմեռն․ է Չորրորդ եղանակ տարւոյն․ որ սկսանի 'ի քսան և մի երորդ օրէ ամսեանն Դեկտեմբերի․ և եղերի 'ի քսան և մի երորդ օրն Մարտի ։ Եւ յայսմ եղանակիս լինի սաստիկ ցրտութիւն և ձիւն․ որով թէպէտ կենդանիք ցրտանան․ սակայն երկիրն պարարտանայ․ և պատրաստի տալ զպտուղ 'ի ժամանակի իւրում ։ Բ․ Տիմ․ 4․ 21 ։ Բառ․ Գիրք ։

1. . մին
10. . տասն
100. . հարիւր
1000. . հազար
10000. . տասն հազար , կամ բիւր
100000. . հարիւր հազար կամ մին Լաք
1000000. . հազարիցս հզր կամ միլիոն
10000000. . տասն միլիոն
100000000. . հարիւր միլիոն
1000000000. . հազար միլիոն
10000000000. . տասն հազար միլիոն
100000000000. . հարիւր հազար միլիոն

Ա							Բազմապատկութեան								Գ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36	39	42	45	48
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40	44	48	52	56	60	64
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60	66	72	78	84	90	96
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70	77	84	91	98	105	112
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80	88	96	104	112	120	128
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90	99	108	117	126	135	144
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120	130	140	150	160
11	22	33	44	55	66	77	88	99	110	121	132	143	154	165	176
12	24	36	48	60	72	84	96	108	120	132	144	156	168	180	192
13	26	39	52	65	78	91	104	117	130	143	156	169	182	195	208
14	28	42	56	70	84	98	112	126	140	154	168	182	196	210	224
15	30	45	60	75	90	105	120	135	150	165	180	195	210	225	240
16	32	48	64	80	96	112	128	144	160	176	192	208	224	240	256
Բ							կամ Աղիւսակ Պիւթագորեան								Դ

Համարողութիւն

Որէ

Թուաբանութիւն

Ըստ Հայոց և Ըստ Հռոմայեցւոց

Մէկ.	Ա.	1	I	Քսան մին	ԻԱ.	21	XXI
Երկու	Բ.	2	II	Քսան հինգ	ԻԵ.	25	XXV
Երեք	Գ.	3	III	Երեսուն	Լ.	30	XXX
Չորս	Դ.	4	IV	Քառասուն	Խ.	40	XL
Հինգ	Ե.	5	V	Յիսուն	Ծ.	50	L
Վեց	Զ.	6	VI	Վաթսուն	Կ.	60	LX
Եօթն	Է.	7	VII	Եօթանասուն	Հ.	70	LXX
Ութն	Ը.	8	VIII	Ութսուն	Ձ.	80	LXXX
Ինն	Թ.	9	IX	Իննսուն	Ղ.	90	Xc
Տասն	Ժ.	10	X	Հարիւր	Ճ.	100	c
Տասն մին	ԺԱ.	11	XI	Երկու հարիւր	Մ.	200	cc
Տասն երկու	ԺԲ.	12	XII	Երեք հարիւր	Յ.	300	ccc
Տասն երեք	ԺԳ.	13	XIII	Չորս հարիւր	Ն.	400	cccc
Տասն չորս	ԺԴ.	14	XIV	Հինգ հարիւր	Շ.	500	D
Տասն հինգ	ԺԵ.	15	XV	Վեց հարիւր	Ո.	600	Dc
Տասն վեց	ԺԶ.	16	XVI	Եօթն հարիւր	Չ.	700	Dcc
Տասն եօթն	ԺԷ.	17	XVII	Ութն հարիւր	Պ.	800	Dccc
Տասն ութն	ԺԸ.	18	XVIII	Ինն հարիւր	Ջ.	900	Dcccc
Տասն ինն	ԺԹ.	19	XIX	Հազար	Ռ.	1000	M
Քսան	Ի.	20	XX	Տասն հազար	ԺՌ.	10000	XM

Ամսոց շաղկապեալ համեմատին՝ ամիսք զանազան ազգաց ընդ միմեանս

Հռոմայեցւոյ:		Հայոց:		Աղուանից:	
Յունվար ·	31:	Տրէ ·	30:	Արեամ ·	30
Փետրվար 28:	29:	Քաղոց ·	30:	Ովդան ·	30:
Մարտ ·	31:	Արաց ·	30:	Նիրհան ·	30:
·	·	·	·	Աւելեաց · 5 ·	6:
Ապրիլ ·	30:	Մեհեկան ·	30:	Համս · *	30:
Մայիս ·	31:	Արեգ ·	30:	Ագամ ·	30:
Յունիս ·	30:	Ահեկան ·	30:	Հբաթ ·	30:
Յուլիս ·	31:	Մարերի ·	30:	Նախայ ·	30:
Օգոստոս ·	31:	Մարգաց ·	30:	Դամար ·	30:
Սեպտեմբեր ·	30:	Հրոտից ·	30:	Նադար ·	30·
·	·	Աւելեաց · 5:	6:	·	·
Հոկտեմբեր ·	31:	Նաւասարդ *	30:	Թիրայ ·	30:
Նոյեմբեր ·	30:	Հոռի ·	30:	Դամայ ·	30:
Դեկտեմբեր ·	31:	Սահմի ·	30:	Համիրայ ·	30:

	Անկլիացւոց:		Տաճկաց:	Կռապաշտից
January.	Ջանըր.	31:	Մուհարրեմ.	Պուս:
February.	Ֆեվրեր 28.	29:	Սըֆէր:	Մագ:
March.	Մարճ.	31:	Րէպիւլ ավըլ:	Փալգուն:
April.	Ապրիլ.	30:	Րէպիւլ աանի:	Ճօիթ:
May.	Մէ.	31:	Ջըմազի ավըլ:	Բայիսակ:
June.	Ջուն.	30:	Ջըմազի աանի:	Ջօստի:
July.	Ջուլայի.	31:	Րէճէպ:	Ասար:
August.	Ագոստ.	31:	Շաբան:	Սրաբօն:
September.	Սէպտէմբեր	30:	Րամազան:	Բհադըր
October.	Ակտօբր.	31:	Շըվալ:	Ասին:
November.	Նովէմբեր.	30:	Զիգատ:	Կարտիկ:
December.	Դիզէմբեր.	31.	Զիլհիճճա:	Ագհրան:

Ներքոյ եդեալքս՝ են զանազան Երկրաց դրամի արժէքն Կալկաթուոյ սքա ռուփիւ համարան: Նաև զանազան Երկրաց կշռելոյ անուանքն՝ և նոցունց համեմատութիւնքն՝ ընդ հետ Կալկաթուոյ եւայլ Երկրաց կշռոյ անուանց որպէս ամենայնքն կարգաւ անուալ տեսանելոցես:

	Չլէն տուֆէ		սքայ ռուփի.	անայ.	փայի
100 Կալկաթու սքա ռուփին . .	116	. . կամ	100.		
100 Մադրասա արկաթ ռուփին .	108	. . կամ	93.	1.	7:
100 Բումբայու սուրթին . . .	110	. . կամ	94.	13.	2:
100 Փուլի սանվաթն	113	. . կամ	97.	6.	8:
100 Հին սանվաթն	111	. . կամ	95.	11.	
100 Փաթթանու սանվաթն . . .	111	. . կամ	95.	11.	
100 Ֆարուխաբադին	112½	. . կամ	96.	15.	9:
100 Մախսուդաբադին . . .	111	. . կամ	95.	11.	
100 Լաքնահօռա ռուփին . . .	113½	. . կամ	97.	13.	6:
100 Դաա մասա կոչեցեալ ռուփին .	110	. . կամ	94.	13.	2:
100 Չլէն ռուփին	100	. . կամ	86.	3.	3:

Ոսկու և Երծաթի կշռոյ անուանքնայ

4	Պանքան է	. 1	Դհան:
1	Դհանն է	. 1	Գրէն:
4	Դհանն է	. 1	Ռաթի:
6¼	Ռաթին է	. 1	Անա քաշ:
8	Ռաթին է	. 1	Մասայ:
12½	Մասէն է	. 1	Թօլայ:
1	Թօլէն է	. 16	Անա քաշ որէ 1 սքա բարի:
106¼	Ռաթին է	. 1	Գու լմօհրի քաշ:
1	Գուլմօհրն	. 17	Անա քաշէ:

Զանազան Գեղարենքի և Երկրեայ՝ քաշի համեմատութիւնքնայ
Կալկաթու սքա բարի կանոնիւ ։

Կալկաթու բազարի . . 1 սէրն 80 սքա բարիայ ։
Սիրամփուռայ բազարի . . 1 սէրն 60 սքա բարիայ ։
Հուգլու բազարի . . 1 սէրն 82 սքա բարիայ ։
Բնարիսու բազարի . . 1 սէրն 84 սքա բարիայ ։
Լաքնահօռայ բազարի . . 1 սէրն 96 սքա բարիայ ։
Միրզափուռա բազարի . 1 սէրն 84 սքա բարիայ ։
Ալհաբադայ բազարի . . 1 սէրն 96 սքա բարիայ ։

Ցորենոյ Բրնձի եւյլ զանազան Անաջեղինաց կշռոյ անուանքնայ

5 . Չթանկն . . . 1 Կուանքի կոչի ։
4 . Կուանքին . . . 1 Բուեկ կոչի որէ 1 սէր և 1 փայ ։
4 . Բուեկն . . - 1 Պալի կոչի որէ 5 սէր ։
20 . Պալին . . . 1 Սօեըլա կոչի որէ 100 սէր ։
16 . Սօեըլէն . . . 1 Կահուն կոչի որ է 1600 սէր ։
1 . Կահուն . . . 40 Դ.իգր է ։

Երկու անուանքէն կշռոյ մինն է Էվօըդուբայիս Վէթ Avoirdupois Weight և միւսն Տըռօէ Վէթ Troy Weight որոց զանազանութիւնքն այսպէս է . որ Էվօըդուբայիս Avoirdupois կշռաչափին 16 Օնսն մին պօնդէ ։ և Troy Տռօէ կշռաչափին 12 Օնսն՝ մին պօնդէ ։ և ամենայն ինչն Էվօըդուբայիս Avoirdupois կոչեցեալ կշռաչափոյ հաշուիւն՝ կշռին, բայց միայն ոսկին և հայն, որ Troy Տռօէ կոչեցեալ կշռաչափի համարաւն հաշուի և կշռի ։

---

5 Գրուէնն . . 5 Ցորենա քաշէ
20 Գրուէնն . . 1 Ըսկրուուպըլ կոչի
3 Ըսկրուուպըլն . 1 Դրամ կոչի որ մեր բարբառիւն ես դրամ կոչի ։
1 Դրամն . . . 5 Անայ քաշայ սքա բըլրու կանոնիւ
60 Գրուէնն ես . 1 Դրամա ։
8 Դրամն . . . 1 Օնսայ, որ մեր բառիւն կոչի ունկի . կամ ունծայ ։
1 Օնսն . . . . 2½ սքա Բըլրիայ ։
16 Օնսն . . . . 1 Պօնդայ որ մեր բառիւն լիտր կոչի ։
1 Պօնդն . . . 40 սքա բըլրիայ ։

Երկու կերպ Դ.գրա խօէպ գործածի Կալկաթայ այսինքն առաջինն Ֆէկտօրի մինդըն Factory Maund որոյ քանակութիւնն է 74 պօնդ. 10. օնս 10. դրամք և 666. դիսիմըլէ. Էվըրդուպայիս Avoirdupois կշռահամարի և միւսնէ Բազարի մինդր Bazar Maund որոյ

քանակութիւնն է 82 պօնդ 2 օնս. 2. դրամք և 133 դիսիմըլ է։ Էվըրդուպուայիս կշռոյ համարիւ, յորժամ որոք իրք վաճառեն կամ գնեն հարկէ կշռոյ անուանքն որոշեալ յիշատակել և այն

			Ռուփի	Աննայ	փայի
Բրիթանիու	1	Պօնդ ստըրլինգն	10.	.	.
Ջերմէնու	1	Կրոյունն	2.	.	.
Դինամարքի	1	Ռիքս տալըրն	1.	10.	.
Սէյլանայ	1	Ռիքս տալըրն	0.	14.	.
Ֆրանսու	48	Լիվըրն	10.	.	.
Սպանիու	1	Տալըրն	2.	4.	.
Փորթուգալու և Մատերու	1.	Միլրին	3.	12.	.
Պարսու	1	Ռայիջ պիաստրն	0.	12.	.
Չինու	1	Դայիլն	3.	5.	3.
Մադրասայ	1	Աստղի հունն	3.	12.	
Մադրասայ	1	Սուամի հունն	4.	.	.

Ներքոյ եդեալք են զանազան Երկրեաց քաշի համեմատութիւնքն Բանկալու Ֆեկտօրի Ղդրա կանոնիւ Factory Maund և Եւրօփի Պօնդա քաշի համեմատութեամբքն։

	Ֆեկտօրի Ղիդր.	սեր.	Ճաթաք	Պօնդ.	օնս.	դրամ.
1 Մադրասա 20 գդրանոց քանդին	6.	28.		500.		
1 Մադրասայ Գարսին . .	132.	.		9855.	14.	14.
1 Կոռնգու Գարսին . .	66.	.		4927.	15.	15.
1 Փեգուա 150 Վիսանոց քանդին	6.	28.		500.		
1 Ջօնկ Սելանայ 8 Կապինսի բարն.	6.	20.		485.	5.	5.
1 Մալաղու 3 փիկուլանոց բարն .	5.	16.	11:	405.		
1 Ախամա 50 Քալթիանոց պիքուլն .	1.	29.	10:	129.		
1 Հանջանգա 20 Ղդրանոց քանդին	7.	20.		560.		
1 Քօչինայ 20 Ղդրանոց քանդին .	7.	11.		543.	8.	
1 Դալչէրու 20 Ղդրանոց քանդին	8.		2:	600.		
1 Գուու 20 Ղդրանոց քանդին .	6.	25.	2:	495.		
1 Բումբայու 20 Ղդրանոց քանդին	7.	20.		560.		
1 Սուրաթայ 10 փաքա ղդրանոց քանդին	10.	.	.	746.		12.

ՉԻՆՍԻ

Դրամա արժէք և կշռոյ համեմատութիւնքնէ

10 կաշն . . . . 1 կանդարին կոչի։
10 կանդարինն. . . 1 Մէս կոչի։
1 Մէսն . . . . 8 Ինկլիզի պէնսի արժի։
10 Մէսն . . . . 1 Դայիլէ։
1 Դայիլն . . . . 6 Շիլինգ և 8 պէնսի արժի։
16 Դայիլա քաշն . 1 Քաթի կոչի։

1 Քաթին . . . 1 Պօնդ, 5 Օնս 5 դրամ և ,33 դեսիմըլ է։
100 Քաթին . . . 1 Փիկուլ կոչի։
1 Փիկուլն . . .133 Պօնդ 5¼ Օնսէ։

Մին Չինու փիկուլն մին դիդր 26 սեր և 10½ չեթանկա Բանկալու եթէ կամենաս փիկուլն ինչ գնովն որ ծախելաս յիմանաս որ Դիդրն քանիա ընկաման այսպէս արա փիկուլն քանովն որ բարշելաս վերդիր և . 2. դիր տակովն ուզամ արայ դուս եկածն 3 ովն կտրատիր ինչ որ դուս գըյ այնէ զդըրա գինն անսըլ

---

10 Պանտան . . 1 Կավիդ է։
1 Կավիդն փոքր յաւել 14½ բթաչափայ։

---

1 Դոյին . . 3 Սքա ռուփի հաշուի։
72 Կանդարին . 1 Սպանիօլի Մառչիլ հաշուի
43 մինչև . . 45 Սպանիօլի Մառչին 100 չլեն Ռուփի է

Աշխատասիրութեամբ Քնթըլում Աւետին
Տպեալ ի Կալկաթայ, ի Տպարանի Աւետ Քնթըլըմեանի Յամի Տն 1815

Բանգալու փող

4 . . Քօվրին . . 1 . Գնդայ է։
20 . . Գնդէն . 1 . Փան է։
16 . . Փանն . . 1 . Կավհըն է։
4 . . Փէսէն . . 1 . Անայ է։
16 . . Անէն . . 1 . Ռուփի է։
16 . . Ռուփին . 1 . Գօլդ Մօհր է։

Երբեմն Չոք և Կէս Կավհընըն մին ռուփի է։

Բանգալու Բաղարի Քաշն

5 . . Ռուփայ քաշն . . 1 . Չթանգ է։
16 . . Չթանգն . . . 1 . Սէր է։
40 . . Սէրն . . . . . 1 . Դիդր է։

Դեղաւորանէի Քաշն

5 . . Գռէն քաշն . . 5 . Ցորեան քաշ է։
20 . . Գըռէն քաշն . . 1 . Ըսկըռուպըլ է։
3 . . Ըսկըռուպըլն . . 1 . Դըրամ է։
8 . . Դըրամն . . . . 1 . Օնս է։
12 . . Օնսն . . . . . 1 . Պօնդ է։

---

4 . . Ինկլիզի Քօթլն . 1 . Գալիօն է։
63 . . Գալիօնն . . . 1 . Հագսհէդ է։ Hogshead.
2 . . Հագսհէդն . . . 1 . Փիփ է։ Pipe or Butt.
2 . . Փիփն . . . . . 1 . Տըն է . Tun.

Բոլորէ Զափն

4. . Գիրեն . . . . . 1. Թիզ է։
2. . Թիզն . . . . . 1. Ձեռ է։
2. . Ձեռն . . . . . 1. Գազ է։
1. . Գազն . . . . . 3. Ոտնաչափ է։ Feet.
6. . Ոտնաչափին . . . 1. Մարդու Զափ է։ Fathom.
5280. . Ոտնաչափին . . . 1. Միլէ Ինգլիզի։ Mile.

Սըհաթ և այլն

60. . Րոպպէն . . . 1. Սըհաթ է։
24. . Սըհաթն . . . 1. Օր է։
7. . Օրն . . . . 1. Շաբաթ է։
4. . Շաբաթն . . 1. Ամիս է։
12. . Ամիսն . . . 1. Տարի է։
1. . Տարին . . .365. Օր է։
12. . Դանէն . . . 1. Դուզին է։
12. . Դուզինն. . . 1. Գրուսէ։ Gross.
24. . Վարագն . . . 1. Դաստայ Քաղաթ է։
20. . Դաստէն . . . 1. Ռիմ է։

Փէգուռայ Խաէզն

70. . Թիքալն . . .105. Ոսքայ ըռհրի է։
100. . Թիքալայ քաշն . 1. Վէսայ է։
100. . Վէսէն Բանկալու. 4. Լիտր. 27. սէր է։

Մադրասայ Քաշն

1. . Լիդրն . . . 25. Ռաթլ է։
20. . Լիդրն . . . 1. Քանդի է։
1. . Քանդին . . . 6. Բանկալու Լիտր է։

Լօնդօնայ փող

4. . Ֆառդինգն . . 1. Պէնի է։
12. . Պէնսն . . . . 1. Շիլինգ է։
20. . Շիլինգն . . . 1. Պօնդ է։
21. . Շիլինգն . . . 1. Գինի է։ Guinea.

Այլ ուսումնասէր ընթերցող, եթէ կամիս Եւրոպիացու կանոնիւն մուդաթ քաշելն այսպէս արա. ՅՓ տարով մուդաթիս տուել որ ՅՓի տարէն հարիւրին այսքան դու մուդաթ գտանես այսպէս արա։

Նախ մուդաթի տուածդ բովանդակն մէջ դիր. հանցկացած օրն դիր տակումն բազմացուր (Բայց թամէն միր պէտք, 360. օր համարէս և ոչ թէ Ջէողութեայ պէս, 365.) բազմացուցածիդ դուս եկածն յատուկ դիր հարիւրին քանորդ մուդաթի տուած. Ներքոյ գրեցի

կորատիր. ինչ դուգդյ. այնէ գտանելէ մուդաթն: Որպէս Ներքոյ մէկ օրինակ չինեցի որ միենոյն կերպ միուսքն ևս կառաւարես նշ:

100, ին. տարէն 12. օխն լինի. 3. օխն կորատիր:

————	11. . . .	327.	օխն . . .
————	10. . . .	360.	օխն . . .
————	9. . . .	4.	օխն . . .
————	8. . . .	45.	օխն . . .
————	7. . . .	51.	օխն . . .
————	6. . . .	6.	օխն . . .
————	5. . . .	72.	օխն . . .
————	4. . . .	9.	օխն . . .
————	3. . . .	12.	օխն . . .
————	2. . . .	18.	օխն . . .
————	1. . . .	36	օխն . . .

Մուդաթիամք ուէլ . . . 2525. ռուփի
Ընցեալ օրն է. 6. ամիս . ։ 180 օր մինանն է

```
            2525
             180        5
           -----      9 + 9
            0000        9
           20200
           2525
          ------
          454500
```

դուսեկածն 4 5 4 5
տարէն, 8 օխն 4 5 5 5
4 4

Դուսեկած մուդաթնայ. 2 5 2 5 ռուփուն
վեց ամսէն 100 ին, 8 օխն ածա ռուփի } 1 0 1

Ըմբռնումն Արեգական և Լուսնին մինչև ի թիւն փրկչին. 1900. նշ նշ Տես 'ի Տետրակ Տպեալ 'ի կալկաթայ. 1797: 'ի Տպարանի Տէր Յովսէփ Ստեփանոսեանի Աւագերէց կալկաթու Հայոց Եկեղեցւոյն

Աշխատասիրութեամբ Պետրոս Ածատուր Թաղիադեանց

Թումէյայ փողն

25. դոկուէն . . փաւլ Ռուփի է:	1. Ռուփին . . . 16. Անայ է
50. դոկուէն . . կէս Ռուփի է:	III պօնայ Ռուփին. 12. Անայ է
75. դոկուէն . . պօնայ Ռուփի է:	II կէս Ռուփին . . 8. Անայ է
100. դոկուէն . . Մին Ռուփի է:	I փաւլ Ռուփին . . 4. Անայ է

(Վերոյ խօսեալն Հայոց Տօնէրայ Մանրանէ :)

I. փաւլ դոկուէն . 4. Նուշէ:	I. փաւլ Նուշն . 4. Վիսվաս է
II. կէս դոկուէն . 8. Նուշէ:	II. կէս Նուշն . 8. Վիսվաս է
III. պօնայ դոկուէն. 12. Նուշէ:	III. պօնայ Նուշն. 12. Վիսվաս է
1. . դոկուէն . . . 16. Նուշէ.	1 . . Նուշն . . 16. Վիսվաս է

Բոմբէյու քաշն է

8. Ռըտին . . 1. Մաշա է։
12. Մաշէն . . 1. Տօլայ է։
18. Տօլէն . . 1. Սեր է։
40. Սերն . . . 1. Դիգր է։
20. Դիգրն . . 1. Քանդի է։
.2. Նօվտանգն . 1 փավ Սեր է։
.4. փավ Սերն . 1. Սեր է։
10. Սերն . . . 1 փավ Դիգր է։
.5. Դիգրն . . 1 փավ Քանդի է։

72 . Տանկն . . 1 . Սեր է։
40 . Սերն . . 1 . Դիգր է։
20 . Դիգրն . 1 . Քանդի է։

Բոմբէյու Անգլիական Չափն է

2 . Տիպուի . . . 1 . Սեր է։
4 . Սերն . . . 1 . Պալի է։
16. Պալին . . 1. փըրօ է։
8. փըրօն . . 1. Քանդի է։

Այլ Չափելի Չափն է։

100 . Ագվալին . . 1. փըրօ է։
100 . . փըրօն . . . 1. Անմօ է։
16 . . Անմօն . . . 1. Խասա է։

Շորի և փեռի Գաղայ խարզնայ

2 . Մասն . . 1. Տըսու է։
12 . Տըսուն . . 1. Զեւ է։
2 . Զեւն . . 1. Գազ է։

Ոսկի Արծաթի քաշն է

12. Մաշէն . . 1. Տօլայ է։

Եւս

40. Վալն . . . 1. Տօլայ է
24. Տօլէն . . 1. Սեր է։

Աղմազ և Մարգարտի քաշն է

16 . Բըդամ . . 1. Գօկրայ է։
6. Գօկրան . 1. Անօ է։
16. . Անօն . . 1. Տըկօ է։
23. Տըկօն . . 1. Ռըտի է։
24. . Ռըտին . 1. Տանկ է։

Չօրսու Գետնի Չափն

8 . Գօրին . . . . 1. Մասն է։
4 . Մասն . . . . 1. Մուշտ է։
35 . Մուշտն . . . 1. կաթթի է։
20 . կաթթին . . 1. Վըսօ է։
20 . Վըսօն . . . . 1. Բինգու է։

Չըփելի Գետնի Չափն

8 . Գօրու Չափն. 1. Մասն է։
24 . Մասնայ չափն. 1. Զեւ է։
4 . Զեւն . . . . 1. Պընդօ է։
2000 . Պընդօն . . 1. Գավ է։
4 . Գավն . . . . 1. Քօշըն է։

Բոմբէյու Դուռս Գաթի Վերնի քաշն

4 . փավ Սերն. . 1. Սեր է։
2 . Սերն . . . . 1. Ագվալի է։
2 . Ագվալին . . 1. Պալի է։
12 . Պալին . . . . 1. Դիգր է։
20 . Դիգրն . . . 1. Քանդի է։

Տես Գուստավի Գիրքն որոյ Անուանն է Սրբազան Ճշմարիտ։
Ամերիկեան Տպագրատանն Տպեց 'ի Բոմբէյ. 1839։

Լումայ . Բնիոն . Նաքարակիտ Պղինձ . Եւ Գարեհատ . մի՝ և նոյն ինչ է . և է հետին մասն կշռոց ։

3. Լումայ . 1. Դանկ էր ։	12. Ունցն . . . 1. Լիտր
6. Դանկն . 1. Դրհամ էր ։	7. Դինարն կամ
8. Դրհամն. 1. Ունցա ։	7. Դահեկանն . 1. Ունցա ։

տես երես . 7. ՚ի Գանձ Զառից . կշռոյ և այլն տպեալ ՚ի Յամըստերդամ Յամի Տեառն . 1699։

Դրամք

Հին և Նոր Կշռոց

Բնիոն ։	Դրամ ։	Սատեր ։
Դահեկան ։	Երկդրամեան ։	Սիկղ ։
Դանկ	Լումայ ։	Տաղանդ ։
Դենար ։	Մնաս ։	Քանքար ։
	Նաքարակիտ ։	

Զառք

Ասպարեզ ։	Մղոն ։	Մար ։
Մետ ։	Փարսախ ։	Քոռ ։

Անօթ ։ Աման

Ջամբուղ ։ Թակոյկ ։ Սակառի ։ Սափոր ։ Տակառ ։ Տես Բառ Գիրք ։ ևս տես Բաղմաջան Աւագերեան Յարութիւն Վարդապետի Բացատրութիւն Զառից և կշռոց Նախնեաց հն . 1821։

Խաղ . Ա.

Փիլիսոփայ մը ըսաւ իրեն որդւոյն , թէ երկու ձեռքս փարայ կայ , մէկ ձեռքինս ջուխտ է , մէկալը թէք է (չէնք է) թէ որ գիտնաս թէ ո՞ր ձեռքինս ջուխտ է և ո՞ր ձեռքինս թէք (չէնք), բոլորն ալ քեզի կու տամ ։

Որդին ալ պատասխանեց հօրը , թէ ձախ ձեռքդ որչափ որ ունիս , անչափմը ալ վրան աւելցուր մտօք . ու աջ ձեռքինդալ վրան զարկ (դէզ) մտօք , և ըսէ ինձի՝ թէ ջո՞ւխտ է , թէ թէք (չէնք)։ Հայրն ալ պատասխանեց , թէ թէքէ (չէնք է)։

Անատենը (յայնժամ) որդին ալ գիտցաւ ու ըսաց , թէ աջ ձեռքինդ թէք է (չէնք է) ու ձախ ձեռքինդ ջուխտ . և տեղդ որ անանկ էր ։

Ա. Ի՞նչու կիմացուի

Պատասխան ։ Երբ որ կըսէ՝ ձախ ձեռքդ որչափ որ կայ , անչափ ալ դիր . ան ձեռքի եղածը , թէ ջուխտ ըլլայ , թէ թէք (չէնք), միշտ ջուխտ կըլլայ ։

(Օրինակ)

(Եթէ ունիցի է · թ · 5· է ։ 5·ալ տուր զերեն · կըլլայ · 10։ և այս զուխտ է ։ Եթէ ու · 6· է ։ և այլ 6. զերեն · կըլլայ · 12· էլի զուխտ է ։)

Ետքը մէկալ աջ ձեռքի եղածը, որ վրան զարնէ, թէ որ թէք ելլէ յայտնի կըլլայ, որ ան աջ ձեռքի եղածը թէք է (կենտ) եղեր, ու ձախ ձեռքին եղածը զուխտ ։ Թէ որ զուխտ ելլէ, յայտնի է, թէ աջինը զուխտ է, ու ձախինը թէք (կենտ) ։

Թողեալ վերևի խաղն · այլ ուրիշ տասն երեք կերպս կերպ խաղեր ալ կայ ։ Սիւրմելեան Խաչատուր Վարդապետի Աշխարհաբառ Համառօտ Թուաբանութիւնն տես երես · 150—168։ Տպեալ 'ի Վենետիկ · 1817։

Եւս տես · 1781· էն 'ի Վենետիկ տպեալ Գրաբառ Թուաբանութեան · Գիրք · Է̃ · Հատուած · Է̃ · Գլ · Է̃ · Խնդիր · 4 ։

Արհեստ Համարողութեան ։ Ամբողջ և կատարեալ [illegible] տպեալ 'ի Մարսիլեայ · 1675։ այս մին պզտիկ Գիրքէ

Մատն · մատին · տամբ · տանց · տամբք ։ || է անուն հնգեցունց եղնգնաւոր անդամոց ձեռաց և ոտից · որք են իբրև ճիւղք նոցա · առձօրէն · Մաթ ։ Ելից · 29· 12։ 2· Թագ · 20· 21։

Եւ 'ի սոցանէ մատունքն ձեռաց ունին զյատուկ անուանս · զի

Առաջինն կոչի բութ ։ Աղօթ Եզեկիէլի · 12։

Երկրորդն ցուցամատն, կամ մատնիչ ։

Երրորդն միջամատն ։

Չորրորդն մատանեմատն ։ իսկ

Հինգերորդն ծկոյթ, կամ ճկոյթ, որ և ասի փոքր մատն · որպէս գրի · 3· Թագ · 12· 10։ 2· Մնաց · 10· 10։

Իսկ 'ի քանիս չափու նշանակէ զլայնութիւն միոյ մատին, որ ըստ Երկրաչափից պարունակէ զՉորս գարեհատս կողակիցս ըստ լայնութեան ընկողմանեալս, որ է փոքր ինչ նեղագոյն քան զքնական մատն մարդոյ ։ 3· Թագ · 7· 15։ Երեմ · 52· 21։

Մերթ և առեալ լինի 'ի Սուրբ գիրս փոխանակ կարողութեան, կամ զօրութեան, և կամ գործոյ · որպէս և բազուկ ձեռն · և ըստ այսմ իմանի Ելից · 8· 19։ ուր ասեն Գէտքն ցփարաւոն, Մատն ԱՅ է այս, թ̃ զօրութիւն, կամ գործ ԱՅ ։

Իսկ 'ի Ղուկ · 11· 20· ուր ասէ Քս̃, Մատամբն ԱՅ հանեմ զդևս, իմանի՝ թէ զօրութիւնն ԱՅ · և թէ Հոգին Սուրբ ։ տես 'ի Բառ Գիրք ։

Հինգ բնական զգայարանք The five natural Senses. Երևելիք ։ Լսելիք ։ Հոտոտելիք ։ Ճաշակելիք ։ Շօշափելիք ։

Ռօպէնսօն Քռուզօյի հնարագիտութիւնն
Վասն Օրացոյց շինելէ

Ռօպէնսօն օրերուն կարգը չի մոռնալու համար, և մանաւանդ բաւ պէս կիրակին որոշելու համար կը մտածէր, որ օրացոյց մը շինէ․ բայց չէ թէ մեր գործածած օրացուցին պէս․ որովհետև ոչ թուղթ կար, ոչ գրիչ․ հապա չորս ծառ որոշեց․ որ մէկ մէկու քով տնկած ըլլալով իրարու միացած էին։ Առաջին հաստ ծառին վրայ ամէն իրիկուն մէյմէկ գիծ կը քաշէր սուր քարով մը․ նշան էր, թէ օր մը անցաւ․ երբոր եօթը գիծ կըլլար, որ շաբաթը կը լմըննար, անատենը քովի ծառին վրայ մէկ գիծ մը կը քաշէր, որ կը նշանակէր շաբաթ։ Այս երկրորդ ծառին վրայ երբոր չորս գիծ կըլլար՝ երրորդ ծառին վրայ գիծ մը կը քաշէր, որ ամիս կը նշանակէր․ և երբ այս գիծերը լման ԺԲ (12) կըլլային՝ չորրորդ ծառին վրայ կը նշանէր․ որ մէկ տարին կը լմըննար։

Եւ որովհետև ամէն ամիս մէկ չէ․ որը (30)․ Լ․ օրէ, որը (31)․ ԼԱ․ օր․ սկսաւ ձեռքին վրայ համրելով գտնել այս կերպով․ նախ ձեռքը գոցեց (խփեց), ու մէկալ ձեռքին մատովը ըսկըսաւ համրել գոց (խփած) ձեռքին յօդուածներն ու փոս տեղերը մէյմէկ ամսու վրայ յունվարէն սկսելով․ այն ամիսներն որ յօդուածին վրայ կու գային․ ԼԱ․ (31) էին․ անոնք որ փոսին վրայ՝ Լ․ օր։ Բայց 'ի փետրվարէն․ որ ԻԸ օր է, և չորս տարին հեղ մը․ ԻԹ․ (29) օր։ Բայց ցուցական մատին յօդուածէն սկսելով քովի փոսը կըլլայ փետրվար․ որով բոլոր ամիսները յայտնի կըլլան։

Գրեթէ ամէն գիտութիւն աւանկ անկատարէն առաջ եկերեն․ երբոր հարկ կըլլար մարդիկ բնական խելքերնին բանեցընելով կը հնարէին․ ինչպէս Եգիպտացիք նշանագիրերը հնարեցին, անկէ գիրը գտան․ փիւնիկեցիք Երկնային Աստղերը գիտելով Մոլորակներուն շրջանը որոշեցին․ և Աստղաբաշխութիւնը գտան․ ու անով ժամանակագրութիւնը և Տոմարագիտութիւնը հնարեցին։ Այսպէս ալ Ռօպէնսօն բնական խելքը բանեցանելով շատ աղէկ այս գիւտը հնարեց որ իրեն Օրացուցի տեղ կը ծառայէր, ու ամէն բան հոն կը նշանակէր։ տես երես․ 62—64․ 'ի Մինաս Վարդապետի Ռօպէնսօն Քռուզօն որ տպվեց 'ի Վենետիկ․ 1817։

Խաղ

Արկղմուճն որ խնէպէս Տասնևհինգ կլինի․ տես 'ի վայր

6	1	8
7	5	3
2	9	4

Մին Վանգ․ Երկու Վանգ․

Plague. Երկու գիր վերաւ կլինի A—gue.

Գիտելիք ինչ հետեւեալ թղթոյն

Արդ՝ որովհետեւ Ազգ մեր յաղագս անտերունջ և թափառական լինելոյ յամ ուրեք, մանաւանդ յայսոսիկ կողմանս, անբաւականեն յայլեայլ գործոց և արհեստից ձեռնածել, եթէ ոչ 'ի գործս վաճառականութեան և եթ սպարապին · քանզի նշմար այսր գործոյ միայնէ մնացեալ յազգի մերում: Աւասի ծնողք որք մածանեն զմանկունս իւրեանց 'ի դպրոց, դիտաւմն նոցա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ զկնի վարժելոյ գրել և ընթեռնուլ, 'ի չափ հասանելն նոցա՝ մածցեն զնոսա 'ի գործ վաճառականութեան, վասն կարեւոր վարկաք 'ի նպաստ նոցա՝ կարգել աստ քանի մի օրինակս վաճառականալեալ թղթոց, որք յոյժ հարկաւորք են, և յաճախ 'ի գործ ածին 'ի տուր և առութեան, զի տատմնոր՝ կամ զկնի ժամանակաց 'ի զարգանալ նոցա, վարժեալ ք սովոր՝ ուղղապէս և անսղալ գործեսցեն, և մանաւանդ հաստատք թերեւս պիտանի երեւեսցին նոցա ամենեցուն, որք թէպէտ հասարակօրէն գործեն զգործ վաճառականութեան, բայց սակայն որդէն չեն իսկապէս հմուտ կերպից և կանոնաց այսպիսի թղթոց գործածութեանց: Ամին իրի սկիզբն արասցուք աւել նախ զմուրհակաց համառօտաբար, և ապա զայլոցն:

Արդ երկու են տեսակք մուրհակաց ըստ հասարակ գործածութեան:

Առաջինն է՝ ընդարձակ, և որ քանութիւն պարտուցն կրկին անգամ յիշատակեալ · նախկին յիշատակութիւնն լինի կրկնամամբ զոր քանութիւն պարտուցն, զորօրինակ՝ եթէ պարտն հարիւր ռուփի, անդ 'ի սկզբանն գրի երկու հարիւր ռուփի, և յետ այնորիկ ըստագապէս որ քանութիւնն յիշատակի, յորում պարտապանն զանձն իւր, զժառանգս, զկտակակատարս, և զանուանեալս իւր, պարտաւոր կացուցանէ՝ առ անձնն, ժառանգն, կտակակատարն, և անուանեալն՝ պարտատեառն իւրոյ · և եզրակացուցանի վկայիւք: Որպէս առա ղնեմք զօրինակն մուրհակիս այսորիկ, և ապա զերկրորդին:

Օրինակ նախնոյ Մուրհակի

Յայտնի լիցի ամենեցուն, զի ես Նիկողայոս Յովհաննէսեան կատարելապէս Պարտիմ Պարոն Կիրակոս Պետրոսին զառգանելի գումարն Երկու հարիւր [illegible] և կէս Տարդրամի ռուփի [illegible] զհատուցումն սորին լաւ և հաստատապէս առնել առ նոյն պարոն Կիրակոս Պետրոսեան կամ իւր կտակակատարն ժառանգն, և Անուանեալն պարտական արարի զիմ անձն կտակակատարն ժառանգն և անուանեալն և հաստատապէս 'ի ներկայութեան վկայից՝ ձեռնագրեցի 'ի յայսմ և կնքեցի Այսօր 'ի Մադրաս [illegible] ամսոյ [illegible] և Երկու և ՌՄ մի ՏՆ Մի հազար Ութն հարիւր և ինն:

Մի և նոյն վերոյ անուանեալ Նիկողայոս Յովհաննէսեան փոխ առեալեմ և ընկալեալ 'ի վերոյ անուանեալ Պարոն Կիրակոս Պետրոսեանէն զառուգապէս բովանդակն՝ մի հազար [illegible] և [illegible] ռուփի [illegible]

ԽԱՉԱԿ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Որ ընթանայ վաշխի միոյ Ամին հարիւրին [illegible] զոր հատուցանեմ
ղրուշ [illegible] [illegible], (հաս 'ի ժամու պահանջման) թարց պատճառաց:
Արդ՝ դաշնագրութիւն պարտականութեանս է այս,
զի եթէ վերոյ անուանեալ Ներսէս Յովսէփեան կամ
իմ կտակակատարն, ժառանգն, և Անուանեալն.
լաւ և հաստատապէս հատուցումն առնիցեմ առ ասաց-
Արշակ Ռուբէն եալ Պօղոս Կիրակոս Պետրոսեան կամ իւր կտակակա-
246 տարին, ժառանգին, և Անուանելոյն, զտուգապէս
123 բովանդակն՝ մի հազար [illegible] և [illegible] Մ[illegible]
[illegible] [illegible] հանդերձ վաշխիւն զոր վերաբերէ 'ի յայսմ.
յայնժամ. զպարտականութիւնս զայս անարժանէ լինելոց
և անկարող, այլ եթէ կատարումն սորին անդրադարձն
լինիցի, ամենայն կերպիւ արժանաւորէ լինելոց և կարող:

Վկայեմք որք ձեռնագրեաց կնքեաց Ներսէս Յովսէփեան
և Յանձնեաց: Աբրահամ Աբկարեան:
Բարսեղ Գաբրիէլեան

Իսկ եթէ փոխատուն կամ փոխառուն, երկու երեք կամ յաւել եւս անձինք լինիցին, յայնժամ պարտէ յոգնականապէս գրել. և քանզի դիւրինէ այս և ամենեցուն յայտնի, վասնորոյ զանց առնեմք յատուկ օրինակօք ցուցանել յաղագս անօգուտ երկարութեան.

Դոյ և այլ օրինակ մի մուրհակի ընդ այսու առաջին տեսակաւ, նորոգ հնարեալ՝ և 'ի նորոց կիրարկեալ, որոյ օրինակն եւս գնել աստ կարեւոր համարեցաք:

Յայտնի լիցի ամենեցուն, զի ես Ներսէս Յովսէփեանս կատարելապէս Պարտիմ Պօղոս Կիրակոս Պետրոսեան զտուգանելի գումարն [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] զհատուցումն սորին լաւ և հաստատապէս առնել՝ առ նոյն Պօղոս Կիրակոս Պետրոսեան կամ իւր կտակակատարն ժառանգն, և Անուանեալն. Պարտական արարի զիմ անձն կտակակատարն, ժառանգն, և Անուանեալն. և հաստատապէս 'ի ներկայութեան Վկայից՝ ձեռնագրեցի 'ի յայսմ և կնքեցի Այսօր 'ի Մադրաս: Նազար ամսոյ [illegible] և [illegible] և յԱմի Տեառն Մի հազար Ութն հարիւր և ինն:

Արդ՝ դաշնագրութիւն պարտականութեանս է այս,
զի եթէ վերոյ անուանեալ Ներսէս Յովսէփեան կամ
իմ կտակակատարն, ժառանգն, և Անուանեալն. լաւ
և հաստատապէս հատուցումն առնիցեմ ղրուշ [illegible]
[illegible] յօրէ յայսմանէ առ ասացեալ Պօղոս Կիրակոս
Արշակ Ռուբէն Պետրոսեան կտակակատարին, ժառանգին, և Անուանե-
246 լոյն, զտուգապէս բովանդակն՝ մի հարիւր [illegible] և [illegible]
123 [illegible] [illegible] [illegible] հանդերձ միոյ ամին հարիւրին

քան վաշխիւն զոր վերաբերէ 'ի յայսմ յանժամ զպարտականութիւնս այս անարժանէ լինելոյ և անկարող. այլ եթէ կատարումն սորին անդրադարձն լինիցի, ամենայն կերպիւ արժանաւորէ լինելոյ և կարող:

Վկայեմ որ յետնագրեալ կնքեաց և յանձնեաց : Ներսէս Յովսէփեան

Առ այս նախկին Մուրհակ վերաբերի և Մուրհակն գրաւականին: Քանզի գրի Մուրհակն համանման ամենևին վերոյ օրինակաց, այլ ոչ թարց ժամանակի. և 'ի միւս երես թղթոյն, յիշատակի գրաւականն, հանդերձ նորին վերաբերելի դաշամբ, որոյ օրինակն աստ 'ի ներքոյ:

Օրինակ դաշանց գրաւականին, որ 'ի միւս երես Մուրհակին գրի :

Յայտնի լիցի ամենեցուն զի (ես Ներսէս Յովսէփեանս) վասն բարեպէս և հաստատապէս վերահաստատեցանելոյ 'ի սմա յիշատակեալ զօրքանութիւն (Երկու հարիւր քառասուն և կէս [illegible] ոսկին) զոր փոխ առացայ և պարտեմ վճարել, 'ի սմա դաշնաւորեալ ժամանակին. ընդ այսու տամ, գրաւեմ, և վաճառեմ, (Պարոն Կիրակոս Պետրոսին) կամ իւր կառակատարին, ժառանգին, և հրամանին (մի հազար և քառասուն թան Վենետիկեան 28 [illegible], և յիսուն թան [illegible]) զի զայս տամ կալով մնասցէ 'ի հաստատութիւն և 'ի գրաւ, մինչև 'ի լրանալ 'ի սմա յիշատակեալ ժամանակին, և հատուցանելոյն իմոյ 'ի վեր յիշեալ, օրքանութիւն (Երկու հարիւր քառասուն և կէս [illegible] ոսկին) իմ պարտ առացեալն, հանդերձ վաշխիւն որքան որ բովանդակեսցի: Եւ առաւել ես, 'ի կողմանէ իմ, և կառակատար ժառանգին իմոյ, իշխանութիւն տամ, և կարողացուցանեմ առացեալ (Պարոն Կիրակոս Պետրոսին) որ զկնի հինգ աւուրց լրանալոյ ժամանակի պարտոյս, և նորին ազդ առնելոյն ինձ, համարձակապէս վաճառեսցէ 'ի վեր յիշեալ (մի հազար թան Վենետիկեան 28: [illegible], և յիսուն թան [illegible]) և 'ի գնոյ նոյին, ազատ յամ օրինաւոր ծախուց, հատուսցէ, և առցի զօրքանութիւն այս մուրհակիս, հանդերձ որոյ վաշխիւն, և զ յաւելորդ մնացեալն դարձուսցէ ինձ, կամ կառակատար՝ ժառանգ՝ և հրամանին իմոյ: Այլ եթէ 'ի վեր յիշեալ ապրանաց գինն պակաս լինիցի քան թէ իմ զայս պարտականութեանս զօրքանութիւնն հանդերձ որոյ վաշխիւն և օրինաւոր ծախուքն, յայնժամ նոյն մնացորդն պարտիմ ես, կամ իմ կառակատարն և ժառանգն հատուցանել նմա, կամ իւր կառակատարին, ժառանգին, և հրամանին, թարց հակառակութեան: Ներսէս Յովսէփեան

Վկայեմ որ յետնագրեալ կնքեաց և յանձնեաց : Գրիգոր Պաղթեան :
Եղիայ Զաքարեան

Երկրորդ տեսակ Մուրհակ՝ յոյժ զանազանք են յԱռաջնոյ տեսակէ, թէ՛ ձեւով, և թէ՛ գործածութեամբ: Քանզի գրին համառօտ և Թարց վկայից. յորում պարտապանն միայն զանձն իւր պարտական կացուցանէ առ անձն՝ և հրամանին պարտատեառն իւրում և այլն:

Եւ ունի սա, այսինքն, երկրորդ տեսակ Մուրհակն բազում օրինակս և ձեւս, ըստ որպիսութեան և բնութեան պարտուցն. յորոց քանի մի օրինակս որք յաճախ 'ի գործածութեան են՝ կարգեցուք յառաջիկայդ:

Օրինակ Երկրորդ տեսակ Մուրհակի, ընդ վախճանիւ և Թուոց ժամանակի

'Ի Մադրաս Նոյեմ. 20. Թուին. 1809:

'Ի ժամու պահանջման խոստանամ հատուցանել Պարոն Աբգար Բարսեղեանին, կամ Նորին հրամանին, զբովանդակն (մի հարիւր յիսուն և հինգ արծաթ ռուփի) հարիւրին Տարւոյն (Տասն) վաշխիւ, զի որոյ փոխարէնն ընկալայ 'ի Նմանէ: Գէորգ Դաւթեան
Արծաթ ռուփի. 155:

Այլ օրինակ

'Ի ներքոյ ձեռնագրոյս խոստովանիմ զի ստացայ այսօր 'ի Պարոն Գէվորգ Դաւթեանէ ստուգապէս բովանդակն (Երկու հարիւր քառասուն և ութն Արծաթ ռուփի) զոր խոստանամ հատուցանել Նմա կամ հրամանին, 'ի ժամու պահանջման (կամ [illegible] Երեք ամսոյ յորէ յայսմանէ:) հանդերձ հարիւրին տարւոյն (ութն) վաշխիւն անպատճառ. առ 'ի հաստատութեան 'ի սմա ձեռնագրեցի. 'ի Մադրաս Սեպտեմբերի 12. Յամի Տեառն. 1809: Եղիա Զաքարեան
Արծաթ ռուփի. 248:

Որոշեալ ժամանակաւ

Զկնի (Երեք ամսոյ) յորէ յայսմանէ, խոստանամ հատուցանել Պարոն Եղիայ Զաքարեանին, կամ հրամանին, բովանդակն (մի հազար հինգ հարիւր իննսուն և չորս Արծաթ ռուփի և յիսուն Տոպայ,) հանդերձ հարիւրին տարւոյն (Տասն) վաշխիւն անպատճառ, զի որոյ փոխարէնն այսօր ընկալայ 'ի Նմանէ: 'ի Մադրաս Սեպտեմբերի 20. Թուին. 1809: Եղիազ Թորոսեան
Արծաթ ռուփի. 1594: 50:

Որոշեալ ժամանակաւոր Թուոց վախճանի

Յետ (վաթսուն աւուրց) յորէ յայսմանէ խոստանամ հատուցանել Պարոն Եղիազ Թորոսին, կամ հրամանին, (մի հարիւր ութն և չո

Արժան առոյթի) զի որոյ արժէքն ընկալայ 'ի նմանէ ։ Այսօր 'ի Մադրաս
Սեպտեմբերի . 22. թուին . 1809։ Կիրակոս Խաչիկեան
Արժան առոյթի . 108։ 50։

Այլ յաղագս բնութեանց և գործածութեանց մուրհակացս այսոցիկ, և կամ հետևեալ թղթոց, գիտելի է։

Զի սոքա առ իւրաքանչիւր ազգաց տէրութիւնս, ունին յոյժ տարաբեր ներգործութիւնս, մինչ գրեթէ բոլորովին հակառակս միմեանց։

Այլ և 'ի մի և նոյն տէրութեան ունին այնքան մանրամասն և հետաքրքիր ներգործութիւնս ըստ իւրաքանչիւր մանրամասն հանգամանաց, զոր բացատրութիւն միոյ թղթոյն և եթ, չէ անտեղի ասել թէ պարունակէ մատեան մի ամբողջ, վասն որոյ առ 'ի անշփոթ պահել զմիտս պարզամտաց և վասն փոքրութեան գրիցս տետրակիս, զանցառնեմք այժմ զնոքօք, թողլով յայլում ժամանակի եթէ տէրն կամեսցի։ Այլ այժմ զօրինակս թղթոցն միայն դնելով 'ի պէտս դեռավարժից բաւական համարեցաք։

Արդ՝ պարտապանն եթէ զբովանդակութիւն պարտուցն չիցէ բաւական հատուցանել բոլորն միանգամայն, այլ՝ մասն մասն. յայնժամ պարտատէրն, զանազան անգամ առացեալսն իւրոյ պարտէ տալ ռէսիդ (Հաս Գրագիր) պէս պէս օրինակաւ, որպէս յառաջիկայդ։

Ի Մադրաս Սեպտեմբերի . 15. թուին . 1807։
Առացայ այսօր 'ի Պարոն Ծատուր Կարապետեանէ (Մի հազար քսան և չորս Արժան առոյթի։ Երեսուն և հինգ փողոյ) նորին առ յիս պարտուց ներքոյ. և առ 'ի հաստատութիւն 'ի սմա ձեռնագրեցի և տուի նմա։
Արժան առոյթի . 1024։ 35։ Հայրապետ Ղազարեան

Ի Մադրաս Սեպտեմբերի . 20. թուին . 1807։
Առացայ այսօր 'ի Պարոն Ծատուր Կարապետեանէ (հինգ հարիւր և վեց արժան առոյթի և տասն փողոյ) 'ի կրկին բաժին հատուցումն նորին առ իս պարտուցն, և առ 'ի հաստատութիւն 'ի սմա ձեռնագրեալ յանձնեցի նմա։ Հայրապետ Ղազարեան
Արժան առոյթի . 506։ 10։

Իսկ եթէ պարտն չիցէ մուրհակաւ, այլ համարաւ, յայնժամ պարտատէրն, պարտէ (Գրագիրն) կամ ռէսիդն, գրել այսու օրինակաւ որպէս ներքոյ։

Ի Մադրաս Սեպտեմբերի . 21. թուին . 1806։
Առացայ այսօր 'ի Պարոն Մարտիրոս Նիկողոսեանէ (չորս հարիւր և

փարն ղուրուշի) զոր խոստանամ նորին ընդ-խս համարումն այսու թուաջամայ առնել (նամ գէտրագէլ) այլ վասն հաստատութեան 'ի սմա ձեռնագրեցի և յանձնեցի նմա ։ Յովհաննէս Ղամիքեան
Ալէֆաթ ղուրուշ․40։

Դոկ եթէ, պարտապանն, յաղագս հեռաւորութեան, կամ այլ ինչ և իցէ պատճառաւ, 'ի ձեռն այլոյ ումեմն հատուցումն առնիցէ պարտատեառն իւրոյ զպարտս իւր, բոլորն կամ մասն ինչ․ վոր օրինակ՝ եթէ Պօղոս Աւետեանն պարտ իցէ Պետրոս Բարսեղեանին, մի հազար ռուփի, և 'ի կողմանէ Պօղոս Աւետին, Յովսէփ Յովհաննիսեանն, տացէ Պետրոս Բարսեղեանին հինգ հարիւր ռուփի, յայնժամ Պետրոս Բարսեղեանն պարտէ տալ ստացելոյն իւրոյ ռէսիտ (նամ գրագէլ) այսու օրինակաւ որպէս ներքոյ ։

'ի Մադրաս Սեպտեմբերի 24 թուին․1809։

Ստացայ այսօր ձեռամբ Պարոն Յովսէփ Յովհաննիսեանին, 'ի կողմանէ Պարոն Պօղոս Աւետեանին, (հինգ հարիւր Ալէֆաթ ղուրուշ) զոր խոստանամ նորին ընդ-խս ունեցեալ համարումն ջամայ առնել, (նամ գրագրէլ։) Պետրոս Բարսեղեան
Ալէֆաթ ղուրուշ․500։

Այլ եթէ երկու անձինք ունին ընդ միմեանս առ և տուր, կամ համար, և կամ վաճառք ինչ, որոց մինն է տառ և միւսն յայլում տեղւոջ, և կամին զգործս իւրեանց վերջաւորել, և մինն 'ի սոցանէ նշանաւորեալէ զայլ ոք, զի փոխանակ ինքեան վերջաւորեսցէ զգործս իւր ընդ նմա, զտալին տալ և զառնելին ստանալ․ վոր օրինակ, Մինաս Կարապետեան որ 'ի կալկաթայ, ունի համարս ընդ Յակոբ Թորոսին, որ 'ի Մադրաս․ և այժմ պատուէր գրէ Մինաս Կարապետեան՝ առ Խաչիկ Գրիգորին, զի 'ի կողմանէ իւր համարս փակեսցէ ընդ Յակոբ Թորոսին, և կամ թէ ունի առնելիք կամ վաճառս ինչ ստասցէ 'ի նմանէ․ Յայնժամ պարտէ Խաչիկ Գրիգորին ստացելոյն իւրոյ այնպէս ռէսիդ (նամ գրագէլ) տալ որպէս յառաջիկայդ ։

Ըստ պատուիրանի կալկաթու Պարոն Մինաս Կարապետեանին, Յուլիսի․10․1809։ էն, և ըստ զօրութեան ստացեալ պատուիրանագրոյն, ստացայ այսօր 'ի Պարոն Յակոբ Թորոսեանէն, նորին՝ այսինքն Պարոն Մինաս Կարապետեանին կողմանէ որպէս 'ի վայր ։

Տասն թան Դաքու քաշիդայ զանազան տեսակ ։

Տասն թան Մալդէու ալաջայ ։

Հինգ վիար Սէիդաբադայ բանուկ մետաքս ։ (ադէլդաւամ)

Եւ մի փակեալ, և նորին ձեռնագրեալ համար, ընդ 'ի վեր յիշեալ

Պարոն Մինաս Կարապետեանին, ընդ նմին և Նորին բալանս՝ մի հազար չորս հարիւր երեսուն և ինն արկաթ ռուփլի, և 35, տուկրայ: և առ 'ի հաստատութիւն խոստովանագրոյս երկու մի օրինակ և մի թուաւ գրեալ և ձեռնագրեալ՝ առաջի վկայից յանձնեցի նմա, Այսօր 'ի Մոսկուա Սեպտեմբերի. 30. թուին. 1809:
Վճարեսջիք ըստ ծանուցագրոյ և յանձնեաց Խաչիկ Գրիգորեան
Մովսէս Յարութիւնեան
Նազար Պօղոսեան:

Յաղագս Բարաթաց, (որ է առէլ չարէ փոխադրութիւն)

Գործածութիւնք բարաթայ բազում եղանակաւ և կերպիւ են ըստ հանգամանաց և որպիսութեան գործոյն վերաբերութեանց, զորս բացատրել անձեռնահաս եմ, ուստի չորս կերպ օրինակս միայն դնեմք, որք յաճախապէս 'ի գործածին. որպէս յառաջիկայդ:

Օրինակ, Առաջին Թերթ Բարաթին

Բարաթագիր Արծաթ ռուբլի. 3000:

'ի Մոսկուա Սեպտեմբերի. 20: թուին. 1809:

Զկնի Երեսուն աւուրց տեսանելդ քոյ զայս առաջին բարաթագիրս իմ (Եթէ սորա երկրորդ և երրորդն մի և նոյն ժամանակս և թուականս չեն հատուցեալ) խնդրեմ հատուցանես Պարոն Մինաս Գրիգորեանին, կամ հրամանին, բովանդակն Երեք հազար արծաթ ռուփլի, զի որոյ փոխարէնն աստ ընկալեալեմ ինմանէ, և զնոյն մուծցես 'ի հաշիւս՝ ըստ պատուիրանի:

Քո յոյժ խոնարհ ծառայ
Մարգար Յովհաննէսեան

Պարոն Հայրապետ Գասպարեան . . . 'ի Կալկաթայ:

Արդ՝ ընդ 'ի վերն բարաթին անկէ և համառօտ պատուիրանագիր գրել, 'ի մի և նոյն թղթոջ յորում բարաթն գրի, վասն առաւել հաստատութեան բարաթագրոյն, որոյ օրինակն դնեմք 'ի ներքոյ:

Օրինակ պատուիրանագրոյն, որ 'ի միւս երես Բարաթին գրի

Պարոն Հայրապետ Գասպարեան 'ի Կալկաթայ

Այսօր 'ի վերայ քոյ երեք մի օրինակաւ և թուաւ Երեք հազար արկաթ ռուփու բարաթագիր գրեցի, որ զկնի երեսուն աւուրց տեսութեանդ հատուցանես Պարոն Մարգար Գրիգորեանին կամ հրամանին, զոր յուսամ պատուելցես ընդունելութեամբ և հատուցմամբ իժամանակի, և որքանութիւնն մուծանելոց 'ի հաշիւս:

'ի Մոսկուա թուին. 1809: Քո խոնարհ ծառայ
Սեպտեմբերի. 20: Մարգար Յովհաննէսեան

Օրինակ Երկրորդ Ձեւոյ Բարաթի

Բարաթագիր Արկաթ ոսկւոյ . 407: 50:

'ի Մադրաս Սեպտեմբերի . 21 . Թվին . 1709:

Զկնի Երեսուն աւուրց տեսանելոյ ձեր զայս առաջին բարաթագիրս մեր (եթէ որոյ երկրորդ և երրորդս 'ի մի և նոյն ժամանակի և թուական չիցէ հատուցեալ) *խնդրեմք հատուցանէք Պարոնիք Աբրահամ Բարթուղ և Բաղրամ Գաբրիէլեանին, կամ ուրեանց հրամանին, զբովանդակն չորս հարիւր եօթն արկաթ ոսկի և յիսուն տուկրայ զի որոյ փոխարէնն առա մի հարիւր տասն և մի ասաւեղը յուն ընկալաք 'ի Նոցանէ և 'ի ձեռն ջամայ արարաք, զոր և դուք զնոյնն մուծջիք 'ի հաշիւս մեր թարց առաւել պատուիրանի:*

'ի Ձեռըս յոյժ խոնարհ ծառայք

Դաւիթ Երգեւեան

Գէորգ Գէրգորեան

Պարոնէք Թադէոս Յարութիւն . և Կարապետ Հայրապետեան

'ի Բոմբայ

Օրինակ Երրորդ Ձեւոյ Բարաթին

Բարաթագիր Արկաթ ոսկւոյ . 200:

'ի Մադրաս Սեպտեմբերի . 25 . 1809:

Զկնի տասն և մի աւուրց տեսանելոյ քո զայս մի միայն բարաթագիրս իմ, խնդրեմ հատուցանես Տիկին Մագդինայ Թորոսին կամ հրամանին, բովանդակն Երկու հարիւր արկաթ ոսկի, զի որոյ փոխարէնն առա 'ի Պարոն յարութիւն մինասեանէն ընկալայ, և զնոյնն մուծցես 'ի հաշիւս:

Քոյդ խոնարհ ծառայ

Պետրոս Յովհաննէսեան

Պարոն Գէորգ Զօրապեան . . . 'ի Դաքայ

Օրինակ Չորրորդ Ձեւոյ Բարաթին

Բարաթագիր Արկաթ ոսկւոյ . 200:

'ի Բուշէհր Նոյեմբերի . 4 . Թվին . 1809:

Զկնի քսան և մի աւուրց տեսանելոյ քո զայս առաջին բարաթագիրս իմ (եթէ առաջ երկրորդ և երրորդս, մի և նոյն ժամանակս և թուով չլինիս հատուցեալ) *խնդրեմ հատուցանես Պարոն Աւետ Բարսեղին, կամ Նորին հրամանին, բովանդակն երկու հարիւր Արկաթ ոսկի, զի որոյ փոխարէնն առա ընկալեալ եմ, ըստ պատուիրանի քո*

Քոյդ յոյժ խոնարհ ծառայ

Պարոն Եղիայ Զաքարեան . . . 'ի Մադրաս Գաբրիէլ Դաւթեան

Արդ՝ զի որպէս սովորութիւն է կրպակավաճառաց, որք 'ի հարկաւոր ժամանակի առնուն 'ի միմեանց զվաճառելի իւրս՝ առ 'ի վաճառել. և սոքա 'ի սկզբան ամսոյն մինչև ցվերջ, տան և առնուն, ապա 'ի լրանալ ամսոյն՝ զբովանդակ տուեալն գրեալ՝ հանդերձ գնովք նոցին, և ստորագրեալ, վաճառողն տայ գնողին, և ստանայ զգինս իւրոցն:

Անուն թղթոյս այսորիկ՝ յայսոսիկ կողմանս՝ ըստ այլազգաց կոչի Բիլ. Bill և մեք զի չկարացաք մեք գտանել յատկապէս զանուն սորա Հայկական բառիւ, որպէս և բազմաց այսպիսի թղթոց, թողաք յիմաստնոց գտանել, կամ հնարել, և 'ի լոյս ածել. իսկ մեք եդաք՝ և դնեմք ըստ հասարակ սովորութեան և գործածութեան կողմանցս:

Եւ քանզի այսպիսի Բիլ գրել, և վաճառաց գին ստանալ, ոչ միայն կրպակավաճառացն է սովորութիւն, այլ և բազմաց Վաճառականաց, մանաւանդ որք սակաւ սակաւ, կամ մասն մասն վաճառեն զվաճառս, և կամ այլով եղանակաւ, որոց հանգամանք բազումք են, այլ մեք դնեմք աստ զերկուս օրինակս միայն, որք գլխաւորաբար պիտանիք են և հարկաւորք:

Օրինակ Առաջին Բիլին, որ վերաբերի առ Կրպակավաճառս

Պարոն Պօղոս Յովակիմեանն . . . . Պարտի

1809		Արծաթ ռուբլի և կոպէկով	
Սեպտեմբերի . 10.	Մի հատ Արծաթէ ժամացոյց գին	250:	
	Մի հատ ոսկէ մատանի, գին . . .	25:	50:
15.	Քսան հատ բիւրեղեայ բաժակ . .	24:	50:
22.	Մի զոյգ մեծ հայելւոյ գին . . .	270:	
28.	Երկու հատ պատկերաց գին . . .	160:	50:
'ի Մարտի թուին .1809:	Գումարն է ռուբլի .	730:	50:

Սեպտեմբերի . 30: Ստացայ Ամբողջն: Ստորագրութիւնն Սարգսայ
Մինաս Սարգսեան

Օրինակ Երկրորդ Բիլին, որ վերաբերի առ Վաճառականս

Պարոն Թորոս Վարդանեանն

Պարոն Գասպար Մելքոնեանին . Պարտի

				Արծաթ ռուբլի
15	թոփ մահուդ կարմիր ամբողջ թոփին	100	ռուբլի	1500:
10	թոփ և ս կապոյտ ամբողջ թոփին	80	ռուբլի	800:
10	թոփ թաւշակաթայ 12 և 2 կանգնոց լէթ	50	ռուբլի	500:
8	թոփ ճերմակ 24 և 2 կանգնոց կտաւ գի	125	ռուբլի	1000:

'ի Մարտի թուին .1809: } Գումարն ամենայն ռուբլի . 3800:
Սեպտեմբերի . 30: } Ստացայ Ամբողջն: Ստորագրութիւն Սարգսայ
Գասպար Մելքոնեան

Պարոն Գաբրիէլ Մանասեանն · · · · · · · · · · · · · Պօլսէ

Մի հատ ոսկէ ժամացոյց, ոսկեայ և շղթայ
պատուականութեան լուսացուցանելոյ վասն · · · · · · · · · 3, հատ

'ի Մարտի Թիւն ·1809: }
Հոկտեմբերի · 4: օրն · Զ · շաբաթ }

Ստացողութիւնն ստացայ
Մանուկ Խաչիկեան

Յաղագս Դաշնագրաց

Դաշնագրութիւնք որք 'ի գործածին հասարակօրէն յամ ուրեք յաղագս պէսպէս իրաց և գործոց, յոյժ բազումք են՝ և տարբերեալք մինն 'ի միւսոյ, յաղագս հանգամանաց իւրաքանչիւրոց գործոց վերաբերելոց 'ի բազմատեսակ պայմանագրութիւնս:

Եւ վասն զի անթուելի գոն տեսակ զանազան գործառնութեանց ոչ խառնի 'ի մէջ մարդկանց, սոյնպէս դաշնագրութիւնք որք լինին 'ի վերայ այլ և այլ գործոց, անհնար է ընդ կանոնիւք փակել՝ կամ կարգել ամենից օրինակս: քանզի 'ի վերայ միևնոյն գործոյ՝ զոր մի ոմն դաշնաւորի ընդ ումեք այսպէս, այլ ոք դաշնաւորի ընդ այլս՝ այլպէս, իսկ միւս ոմն դարձեալ այլ ինչ կերպ տարբեր՝ քան զառաջինն, և քան զերկրորդն: Աւասիկ յաղագս այսպիսի փոփոխութեանց՝ բնականաբար բերելոց 'ի մարդիկս, կարեւոր վարկաք մեք, միայն քանի մի օրինակս դաշնագրաց ընդհանրապէս դնել աստ, 'ի պէտս համբակաց. գիտելով զի եթէ հարկ լիցի ումեք այլով օրինակաւ քան զսոյնս գրել, դիւրին է քաղելով 'ի սոցունց՝ կարգել ըղձաշինս իւր, որպէս և ինքեան պիտոյ լիցի:

Օրինակ Դաշնագրութեան 'ի վարձու տալոյ զՏուն ինչ

Յայտնի լիցի ամենեցուն, զի ես Ղազար Միքայէլեանս 'ի մի կողմանէ, և ես Մարութ Մկրտչեանս 'ի միւս կողմանէ, դաշնաւորեցաք ընդ միմեանս այսպէս, որ ես Մարութ Մկրտչեանս այսօր 'ի վարձու կալայ յասացեալ Ղազար Միքայէլեանէն մի Տուն, որ զետեղեալ կայ 'ի փողոցն Մագրատիս սեաւ Բերդի, որ կոչի Հայոց, 'ի համար (205): · · որ այսօր կալայ 'ի վարձու դաշամբք այսոքիւք որք 'ի վայր:

Նախ՝ մեք երկոքին կողմանքս դաշնաւորեցաք և հաճեցաք զվարձ տանն միոյ ամսոյ՝ լինել քառասուն յուն աստեղ, որ սոյն վարձս ես Մարութ Մկրտչեանս պարտիմ հատուցանել ասացեալ Ղազար Միքայէլին՝ յերկու ամիս մի անգամ, գումարն (120) մի հարիւր և քսան յուն աստեղ: Այլ եթէ պատահեսցի զի յապաղելով յամեցուցից զասացեալ վարձն՝ յասացեալ ժամանակին հատուցանել, յայնժամ պարտիմ նոյն յապաղեալ աւուրցն՝ ասացեալ գումար (120) աստեղ յունին օրինաւոր վաշխ հաշուել, և նոյն վաշխիւն հատուցանել, Թարց պատճառաց:

Երկրորդ դաշնաւորեցաք, զի ամ նորոգութիւն որ հարկաւոր լիցի

ասացեալ տանն, ամ յամէ կամ յորում ժամու որ հարկաւոր պատահիցի, զորմէ ես ազդ առնիցեմ ասացեալ Ղազար Միքայէլեանին պարտէ նա նորոգել թարց յապաղման՝ իւրովք ինքեան ծախիւքն:

Երրորդ՝ դաշնաւորեցաք, եթէ ասացեալ տանն որոք մին նոր շինութիւն ինչ կամիցիմ առնել, զայն ես Մարութ Մկրտչեանս իմով ծախուքն պարտիմ շինել այսու պայմանաւ, զի ցորչափ ժամանակ ես բնակիմ ասացեալ տանն՝ կամ ցորչափ ժամանակ 'ի ներքոյ կառավարութեանն իմոյ իցէ, վայելեցից նոյն շինուածքն. և յորժամ թողից զասացեալ տունն, պարտիմ և զնոյն ասացեալ նոր շինուածքն թողուլ. և չունիմ իշխանութիւն քանդելոյ կամ տանելոյ 'ի բաց 'ի տանէն:

Չորրորդ՝ դաշնաւորեցաք, զի ասացեալ տունն՝ ասացեալ վարձուն և 'ի վեր դաշամբն՝ մնալ յիշխանութեանն իմում՝ յորէ յայսմանէ մինչև ցերեք ամ ժամանակ. ուստի նախքան զլրանալ երից ամացն՝ չունիցի ասացեալ Ղազար Միքայէլեանն յետ առնուլ, կամ հանել զասացեալ տունն յիշխանութենէ իմմէ: Այլ եթէ ես Մարութ Մկրտչեանս ինքնին կամիցիմ թողուլ զասացեալ տունն՝ նախ քան զլրանալ երից ամացն, յայնժամ որչափ ժամանակ որ պակաս իցէ յերից ամաց անտի, պարտիմ այնքան ժամանակաց վարձն ևս 'ի վեր դաշամբն հատուցանել՝ և ապա թողուլ զտունն:

Եւ ես Ղազար Միքայէլեանս՝ 'ի վեր յիշատակեալ Դաշինս ընդունելով, խոստանամ տալ և թողուլ ասացեալ տունն յիշխանութեան և 'ի կարողութեան՝ ասացեալ Մարութ Մկրտչեանին 'ի վերն յիշատակեալ վարձուք և դաշամբն: Ուստի 'ի հաստատութիւն և 'ի վկայ այսորիկ 'ի դաշնագրէ աստի երկու 'ի մի օրինակ և 'ի մի թիւ գրեցաւ, յորս ձեռնագրեալ յանձնեցաք միմեանց 'ի ներկայութեան վկայից այսօր 'ի Մադրաս թիրոյ. 28. թիւն. 1809:

Վկայեմ Յովհաննէս Գասպարեան — Ղազար Միքայէլեան
Յարութիւն Բարսեղեան — Մարութ Մկրտչեան

Օրինակ կարողութեան թղթոյ

Յայտնի լիցի ամենեցուն, զի ես ներքոյ ձեռնագրող Նիկողայոս Յակոբեան վաճառականս գոլով բնակեալ այժմ 'ի քաղաքս Մադրաս, այսու ձեռնագրութեամբ իմով առնեմ, անուանակոչեմ, կարողացուցանեմ, հաստատեմ, և կարգեմ, Պարոն Աբրահամ Մարկոսեանն որ 'ի Կալկաթայ, լինիլ իմ իսկ ճշմարիտ հաւատարիմ՝ և օրինաւոր՝ տեղակալ. վճն իմ, յանուն իմ, և յաղագս իմոյ իսկ հարկաւորութեան և 'ի կողմանէ, պահանջել՝ հաւաքել՝ 'ի ձեռաց բերել՝ և ստանալ ամ օրինաւոր կերպով և ճանապարհաւ որ իցէ, զպէս պէս պահանջմունս և առնելիսն իմ, 'ի զանազան անձանց, յաղագս այլևայլ գործոց, որպէս ներքոյ:

Նախ՝ 'ի Կալկաթայ հանգուցեալ հօր եղբօրն իմոյ՝ Պարոն Մուրադ

Կարապետեանի 'ի ժամու մահուան, կտակաւ թողեալ վասն իմ ժառանգութիւնն, 'ի կտակակատարաց նորին, Պարոնայք Թադէոս Թորոս, և Յասուր Մովսիսեանէ։

Երկրորդ՝ զառնելիսն իմ համարաւ՝ 'ի Պարոն Գէորգ Գրիգորեանէն, որոյ համարն ձեռնագրեալ յանձնեմ սմին։

Երրորդ՝ զառնելիսն իմ մի հատ մուրհակաւ, յամի Տեառն մի հազար ութն հարիւր և երեք, Մարտի 24 թուոյն, 'ի ձեռս տուեալս Պարոն Նիկողայոս Գրիգորեանին, բովանդակն՝ հինգ հազար երկու հարիւր և եօթն արկաթ ռուփի, հանդերձ անցեալ աւուրց հարուրին տարւոյն Տան վաշխիւ, որոյ մուրհակն յանձնեմ սմին։

Չորրորդ՝ զհամարն ընկերութեան՝ իմ և Պարոն Դաւիթ Եղիազարեանին, եղերել և 'ի կատար հասուցանել, և առնուլ 'ի նմանէ զմնացորդն առնելեաց իմոց, և որոց հարկաւոր թուղթքն երկատասան հատոր, յանձնեմ սմին։

Եւ զկնի տանելոյ 'ի վեր յիշատակեալ չորս բանից պատկանելի զօրքանութիւնն առնելեաց իմոց, զբովանդակն, կամ մասն 'ի նոցանէ, բաւականին գգուցիր, արձակագիր, և արձակութիւն, վ՟ս իմ, յանուն իմ և 'ի կողմանէ իմ, ժամանակէ առ ժամանակ՝ յօրինեսցէ և տացէ նոցա։

Տամ սմին առաւել տեղակալին իմոյ՝ լիակատար կարողութիւն և իշխանութիւն՝ յաղագս այսց ամենից, իմոյ կողմանէ երևիլ, և իբրև անձն իմ ներկայանալ յա՟մ Դատաստանս Յօրէնս և Յատեանս, կամ այլ ուր և իցէ, իբրև պահանջող 'ի վեր յիշեալ առնելեացս իմոց, և ընդհանրապէս առնել, գործել, և կատարել զայլ ա՟մ գործս հարկաւոր այսոցիկ, այնքան կատարելապէս՝ որպէս թէ ես ներքոյ ձեռնագրող Նիկողայոս Յակոբեանս իցեմ արարեալ և գործեալ։ Եւ ձեռնագրութեամբս այսուիկ՝ վերահաստատեմ՝ և ընդունիմ՝ զա՟մ զոր ինչ առաջեալ տեղակալն իմ օրինաւոր կերպիւ արասցէ և գործեսցէ։ Եւ առ 'ի հաստատութիւն վերոյ յայտարարութեանս, առաջի վկայից ձեռնագրեմ և կնքեմ 'ի սմա։ Այսօր 'ի Մադրաս Թիրոյ 20. Թւին 1809։

Նիկողայոս Յակոբեան

Վկայեմք որ ձեռնագրեաց և կնքեաց
Աբեթաննոս Գրիգորեան
Խաչիկ Իգնատիոսեան

Ծանուցում

Տես փոխանակագիր։ Գաղափար հիմնագրոյ։ Աստիճան պայմանաւ։ Առաջադրեալ պայմանաւ։ Ամբողջեալ պայմանաւ։ Պարունակագիր։ Խոստովանագիր։ Ընդունագիր։ ա՟ ա՟ ա՟ փոխադարձ իմնագրոյ Վաւերացեալ Պատճէն Նմանից. տպեալ 'ի Վենետիկ. 1826։ Եւ տես Թովմաճանեան Եղիա Վարդապետի Դպրութեան Նմանից տպեալ. 1805։

Յանուն Ամենասուրբ Երրորդութեանն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ

Կտակ յետ մահուան հաստատունէ, ըստ Սրբազան Առաքելոյն Պօղոսի. Եբրայ. 9. 17։

Ես Յովսէփ Վարդանեանս, Ազգաւ Հայ, ծնեալ 'ի Պարսկաստան 'ի քաղաքն Ասպահան, 'ի գեօղն Նոր Ջուղայ, և այժմ բնակեալ 'ի Հնդիկս 'ի քաղաքս Մադրաս. Հաւատով քրիստոնեայ, 'ի ձեռն վերստին ծննդեան որդի Աւազանին, որ հաւատամ խոստովանիմ և դաւանիմ, զամէնն և զուղիղ հաւատս՝ Սահմանեալ 'ի Սրբազան Առաքելոց, ․․․ զոր ընկալեալ դաւանէ յաջորդութեամբ Սուրբ և Առաքելական Կաթուղիկէ Եկեղեցին Հայաստանեայց։ Եւ այժմ նոյն հաւատով և երկիւղիւն Աստուծոյ կատարեալ մօք, անթերի բանականութեամբ, ամենայն խորհրդով, և առողջ զգայարանօք, զամ զոր ինչ իմ վերջին իղձ փափագ՝ ցանկութիւն՝ և կամքն էր, սոյնու կտակ առնեմ, աւանդեմ, և պատուիրեմ, զի զկնի մահուան իմոյ հաստատուն լիցի, և անխախտ։ (Գաղատ. 3. 15։)

Սոյնու անուանակոչեմ, կարգեմ, և հաստատեմ, ինձ կտակակատարս, և իսկապէս ժառանգ, Թադէոս և Խաչիկ զերկոսին հարազատ՝ անդրանիկ, և կրտսեր, որդիքն իմ, զի յետ մահուան իմոյ, արասցեն, կատարեսցեն, թողցեն, տացեն, ընծայեսցեն, և պարգևեսցեն, առանց այլայլութեան և զանազանութեան, թերութեան, ընդդիմութեան, և ներհակութեան. զայն ամ, զոր ես սոյնու հրամայեմ, պատուիրեմ, թողում, տամ, ընծայեմ, և պարգևեմ։

Պատուիրեմ 'ի վեր կարգեալ և հաստատեալ կտակակատար ժառանգաց իմոց, զի զհանդէս և հարկ թաղման իմոյ միջակապէս և համարձակօրէն արասցեն, և մի՛ յոյժ հանդիսաւոր և փառացի։ որոյ ծախսն մի՛ յաւելցի քան զերկու հարիւր արկաթ ռուփի։

Պատուիրեմ կտակակատար ժառանգաց իմոց, տալ 'ի ստացուածոց իմոց աղքատաց և տնանկացն Մադրասիս հայոց, հինգ հարիւր արկաթ ռուփիս, քառասուն աւուրբք յետոյ յորէ թաղման իմոյ, և սոյն ողորմութիւնս յանձնեսցեն երէցփոխանաց և կառավարչացն աղքատաց, զի նոքա արասցեն կամ բաժանեսցեն որպէս և բարի համարեսցեն։

Պատուիրեմ կտակակատար ժառանգաց իմոց, տալ և բաշխել, Սբց Աթոռոց, եկեղեցեաց, և քահանայից, ըստ որպէս ներքոյ։

Սբ. և Առաքելական Աթոռոյն Էջմիածնի հինգ հարիւր ռուփի. 500։

Սրբոյ Աթոռոյն Երուսաղէմի երեք հարիւր ռուփի . . . . . 300։

Սրբոյ Աթոռոյն Ամենափրկչի երեք հարիւր ռուփի . . . . 300։

Սբզն Առաջնորդին մերոյ Տն Ստեփաննոս Արք Եպիսկոպոսին,
յաղագս հոգաբաժնի և դիւանդարդի, երկու հարիւր ռուփի. 200։

Երկոտասան Եկեղեցեացն Նոր Ջուղայու, եւ նոցին քահանայից՝ յիւրաքանչիւր Յեկեղեցիս տացեն մի հարիւր ռուփի,

որ բովանդակէ մի հազար և երկու հարիւր ռուփի 1200:

Գումարնէ Արծաթ Ռուփի · 2500:

Նաև հաւատարիմ սպասաւորաց իմոց, Կիրակոս, Մինաս, Խաչիկ, Սիմէոն, և Յովհաննիսին, իւրաքանչիւրոցն՝ մէն մի հարիւր ռուփի՝ պարգևս տայցեն, 'ի վարձատրութիւն մտերմութեանց իւրեանց, որոյ գումարնէ հինգ հարիւր ռուփի · 500:

Բոլոր Գումարնէ Արծաթ Ռուփի · 3000:

Պատուիրեմ կտակակատար ժառանգաց իմոց, տալ 'ի ստացուածոց իմոց՝ դստերն Պրն Պետրոս Վարդան եղբօրն իմոյ, օրիորդ Մարիամին, Անդամանդեայ մատանի մի, և վզնոց մի մարգարտեայ, զորս ես 'ի մէջ ծղոթոյ փակեալ եւ կնքեալ, և 'ի վր նորա զանուն նորին գրեալ, յարկեղ իմում պահեալ ունիմ, նա եւ տայցեն նմա մի հարիւր արծաթ ռուփի, յաղագս գնելոյ զգեստ ոգոյ:

Պատուիրեմ կտակակատար ժառանգաց իմոց՝ տալ 'ի ստացուածոց իմոց հարազատ դստերն իմոյ, և քեռն իւրեանց, Տիկին Եղիսաբեթ Գրիգորին, եօթն հարիւր արծաթ ռուփի, և յաւել ես տալ նմա զմեծ արծաթապատ հայելին, և ոսկեայ ժամացոյց սենեկի իմոյ, և զպատկերն իմ զնկարեալն 'ի Պարոն Մարտիրոս Ներսէս նկարչէն · Յամի Տն.1802:

Պատուիրեմ կտակակատար ժառանգաց իմոց, տալ 'ի ստացուածոց իմոց Պարոնայք Մկրտիչ Գասպարեան, և Մելքում Միքայելեան վաճառական բարեկամաց իմոց, իւրաքանչիւրոցն մի մի ոսկեգլուխ ցուպ, 'ի ցպոց իմոց, ընտրելով զլաւագոյնն 'ի նոցանց, որոց ցանկամ ընդ երկայն աւուրս վայելել, յիշելով զմտերմութիւն բարեկամութեան իմոյ: Թողում, տամ, և ընծայեմ, անդրանիկ և հարազատ որդւոյ իմոյ Թադէոսին, զտունն բնակութեան իմոյ՝ յոր բնակիմ, և զմեծ այգին իմ, որ է 'ի գեօղն կոչեցեալ Կիլպակ, հանդերձ կահիւք կարասեօք և սպասիւք ստացեալ այգւոյն՝ յորում գոյ այժմ, այլ ոչ կարասիք և սպասք տանս. նա եւ զմեծ կառն իմ՝ հանդերձ երկու կարմիր երիվարօքն պատկանեալ առ նոյն ստացեալ մեծ կառն, նա և զարծաթապատ գահաւորակն բանկալու, հանդերձ նորին անկողնովք: զայսոսիկ առանձնապէս թողում, տամ, եւ ընծայեմ Թադէոս որդւոյ իմոյ՝ 'ի պատիւ անդրանկութեան նորա:

Թողում, տամ, և ընծայեմ, կրտսեր և հարազատ որդւոյ իմոյ Խաչիկին, զմիւս տունն իմ, որ զետեղեալ կայ 'ի Մադրասու սեաւ բերդի, հայոց անուանեալ փողոցն, համար (211) երկու հարիւր տասն և մին, և զմիւս այգին իմ որ է 'ի Գեօղն կոչեցեալ Լուս, հանդերձ կահիւք կարասեօք և սպասիւք նոյն ստացեալ այգւոյն, որում գոյ այժմ. Նաև զփոքրիկ կառն իմ, հանդերձ խառնեալ երիվարաւ նոյն կառոյն, և սպիտակ երիվարաւ հեծանելոյ իմոյ, և զոսկեայ ակնոցն իմ զոր կրեմ ընդ իս հանապազ. զայս ամ յատկապէս եւ առանձնակի

թողում կրտսեր որդւոյ իմոյ, 'ի յարգանս ուշիմութե̃ և խոհեմութե̃ նորա։

Եւ բաց 'ի վեր գրեցեալ բաժանմանցն որ յատկապէս պատուիրանաւ թղթի, եաու, և ընծայեցի, յատուկ յատուկ յականէ յանուանէ ամենեցուն, մնացեալ ինչք և ըստացուածքն իմ, ագարակք, գետինք, տունք, ժառանգութիւնք, ապրանք, կահք, կարասիք, սպասք, զարդք, գոհարք, ոսկեղէնք, երծաթեղէնք, փայտեղէնք, կերպասեղէնք, մուրհակք, համդերձ այլ ինչևիցէ թէ շատ, և թէ փոքր, որք վերաբերին 'ի ըստացուածս իմ, բոլորն և բովանդակն, թողում տամ, և բաշխեմ, հաւասար և անզանազան, երկուց հարազատ և սիրելի որդւոց իմոց, Թադէոսին, և Խաչիկին, զի սոքա երկոքին որդիքս հաւասար երկու բաժինս արասցեն, և վայելեսցեն, ոչ մինն յաւել և մինն պակաս, այլ երկոցունցն և° բաժին հաւասար եղիցի։

Արդ՝ այսու ամենայնիւ ոչընչացուցանեմ, անարժանացուցանեմ, անկարողացուցանեմ, և անզօր առնեմ, զիմ յառաջ քան զայս՝ ժամանակէ առ ժամանակ գրեալ կտակագիրսն իմ, որք չունին այսմ հետէ զօրութիւն, արժանաւորութիւն, և ներգործութիւն, եթէ ոչ այսէ իմ վերջին արժանաւոր, և զօրաւոր կտակագիրս, յոր զվերջին կամք և ցանկութիւնս իմ գրելով Արբացուցի, կացուցի, և կարգեցի, զի զկնի մահուան իմոյ հաստատուն մնասցէ և անփոփոխ, և սովաւ 'ի գործ մացէ զճշմ 'ի սմա գրեալս հրամանն, եւ պատուէրսն իմ, և կատար առցէ անխափան։

Արդ՝ եզերելով և 'ի կատար հասուցանելով զկտակագիրս, յանձնառնեմ զիս յԱմենասուրբ Երրորդութեանն, Հօր, և Որդւոյ, և Հոգւոյն Սրբոյ. եւ 'ի ծունկս անկեալ երկիրպագանեմ ամենազօր Ա̃ծութեանն, և հայցեմ զողորմութիւն նորա, զի մի՝ ըստ մեղաց իմոց դատեսցէ զիս, և մի՛ ըստ անօրէնութե̃ իմում հատուսցէ ինձ, այլ սակս հեղման օ̃ Արեան միածնի որդւոյն իւրոյ, որ եհեղ վասն իմ մեղաւորիս, գթացեալ ողորմեսցի ինձ, և ջնջեսցէ զբազմութիւն մեղաց իմոց..

Եւ առ 'ի ստուգութիւն և հաստատութիւն կտակագրոյս՝ 'ի ներկայութեան վկայից ձեռնագրեմ, և կնքեմ, Այսօր 'ի Մադրաս
Թւիրայ. 30։ յԱմի Տ̃ն. 1809։ Յովսէփ Վարդանեան
Վկայեմք որ յետանագրեաց և կնքեաց
Մանուէլ Տէր Գրիգորեան։ և Մարտին Խահաջեան

Օրինակ Թղթոյ յանձնարարութեան ապրանաց, կամ այլ ինչ և իցէ իրաց 'ի վաճառել

Պարոնայք Երեմիայ Մինասեան։ և Զաքարիայ Մարգարեան

'ի Կալկաթայ

Ծրարեմք 'ի սմա մի հատոր (Բեանացոց) կամ բարնամայ. և մի (Բեանագիր) կամ օրինակ, որով բարձեալեմք 'ի Պառուէլի Կումպանեայ՝ Լապրուդէնդ անուանեալ նաւու, 'ի կառավարութեան

Նաւապետ Գրէնթին, այսու * նշանաւ, համար 'ի միոյ մինչև ցչորս՝ պրակ, Մադրասու լաւ և ընտիր ապրանք՝ տեղդ վաճառելոյ, որոց յատկութիւնն՝ յայսմ եղեալ բեռնացուցին յայտնի լինելոց:

Եւ այժմ խնդրեմք 'ի ձէնջ, զի զկնի ․․․ այդր ժամանելոյ ասացեալ նաւոյն, զօրութեամբ բեռնագրոյն՝ սոյն չորս բեռն ապրանքն իջուսջիք 'ի նաւէն, և առուրն գնով՝ յաղագս մեր վաճառեսջիք, և ազատ յամ ծախուց՝ ձեռնեկեալ դրամն, որքան և բովանդակեցէ՝ 'ի համարի մերում (գործակալութեան) կամ ջամայ արասջիք՝ և մեզ ծանուսջիք, զի նոր պատուէր գրեսցուք ձեզ, յաղագս առաջեալ դրամոյն թէ՝ զինչ արասջիք. յայտ փոխեմք լինելոց: Համակ ձերոց յօժարութեանց

'ի Մադրաս Յունուարի 30: } ծառայք Գրիգոր Ներսէսեան
Թուին 1809: } Խաչատուր Գաբրիէլեան

Օրինակ՝ 'ի վեր թղթոյ յիշատակեալ՝ բեռնացուցին:

Բեռնացոյց (այսինքն՝ բարնամայ) չորս պրակ (այսինքն խակ)

* այսու նշանաւ, Մադրասու Աղբանայ, համար միոյ՝ մինչև ցչորս. զոր բարձեալեմք 'ի Պարսուէլի կոմպանեայ Լադի․․․ նաւն, 'ի հրամանաւ նաւապետ Գրէնթին: Յանձն 'ի Կալկաթայ՝ հասանելոյ 'ի ձեռս Պարոնաց Երեմիայ Մինասեանն և Զաքարայ Մարգարեանն, վաճառելոյ 'ի յանուն մեր՝ Գրիգոր Ներսէսեան և Խաչատուր Գաբրիէլեանին:

* նշանաւ,

Համար 1 պրակին, 20. թան ․․․ ․․․, թանն 20 ռուփի 400:
30. թան [illegible], թանն 10 ռուփի 300:
35. թան [illegible], թանն 5. ռուփի 175:

Համար 2 պրակին, 200. թան [illegible], ․․․ 50 ռուփի 500:

Համար 3 պրակին, 150. թան [illegible], ․․․ 40 ռուփի 300:
50. թան [illegible], ․․․ 100 ռուփի 250:

Համար 4 պրակին, 60. թան [illegible], ․․․ 35 ռուփի 105:
50. թան [illegible] թանն 4 ռուփի 200:
40. թան [illegible] ․․․ 50 ռուփի . . 100:
40. թան [illegible] թանն 2 ռուփի . 80:

---

4 պրակ, 675. թան Ապրանաց գումարն Ամբողջ Ռուփի. 2410:

Պատկառաց, ․․․, գօնոց, չուանաց, բեռնակապաց, բեռնակրաց, և բեռնաբարձ վարձն մինչև ցնաւն 75:

'ի վերայ 4 պրակին նաւու վարձն, զի պրակն 5 ռուփի 20:

Բովանդակն Ամբողջ Ռուփի. 2505:

'ի Մադրաս Յունուարի. 30. Թուին 1809: Գրիգոր Ներսէսեան
Խաչատուր Գաբրիէլեան

Երկրորդ Օրինակ Բեռնացուցի, որ յիշատակի 'ի յառաջիկայ Թղթի

Բեռնացոյց երեք Հակ Աղբանոց, որ բարձեալեմ, 'ի կառավարութեան նաւապետ Զաւալիոյ, Ջօնանայ նաւակի, երեք 'ի մի օրինակ բեռնագրով (որ եղանէր առ Լոնդոն) առ 'ի հասանելանդ 'ի ձեռս Պարոնաց Գաբրիէլ Մուրատեան և Զաքարիայ Յովսէփեանին յաղագս մեր Երեմիայ Բաղդասարեան և Յակոբ Թադէոսեանիս վաճառելոյ. և յաջողութիւնն է որպէս 'ի վայր:

*Նշանս, համար 1 հակ,	100	թան Մորթի շէկայ ագռաւի, 16. Փարթի. գինն 52 ղրուշ	260:
	20	թան Մարդարտի բարակ շէկայ գինն 80 ղրուշ . . .	80:
համար 2 հակ,	120	թան Մելեքեայ կարմիր ագռաւի գինն 26 ղրուշ .	156:
համար 3 հակ,	50	թան Թալէգաթայ կարմիր ագռաւի գինն 50 ղրուշ . . .	125:
	10	թան Մարդարտի գունայ ափկեղ գինն 20 ղրուշ . . .	10:
	20	թան Գլէ շէկայ գինն 40 ղրուշ	40:
	20	թան Բարակ ատլաս շէկայ գինն 100 ղրուշ. . .	100:

3 Հակ, 340. թան ազբանոց գինն է ամբողջ ղրուշ 771:
Վերայ երեք Հակի ծախսն են մինչև 'ի Բառնալն 'ի նաւ . 14:
Երեք հակի նաւոյ վարձն է մինչ 'ի Լոնդոն . . . 18:

'Ի Մադրաս Թէրայ 30. Թուին 1809: Բոլոր գումարն է ամբողջ ղրուշ 803:

Երեմիայ Բաղդասարեան
Յակոբ Թադէոսեան

Այլ Օրինակ Յանձնարարութեան վաճառոց

Պարոնայց Գաբրիէլ Մուրատեան: և Զաքարիայ Յովսէփեան
'ի Լոնդոն

Ի ներկայումս՝ աջողութեամբն Աստուծոյ, եղանէ աստէն առ տեղդ, նաւապետ Զաւալեան, իւր նաւակ, Ջօնանայիւ, յորում եղանել կամիս եւ դու Պարոն Զաքարիայ Յովսէփեանդ՝ զոր ցանկամք Աստուծով ամբողջ ժամանումն 'ի Լոնդոն:

Բարձեալեմք 'ի նոյն նաւակի երեք մի օրինակս բեռնագրով (համ աքթամով) *որոց մինն ծրարեմք 'ի յայսմ, երեք Պրակ* (ayեինոն՝

խաչ) Մադրասու լաւ ընտիր, և անդուդ վաճառավայել ապրանք, այսու * Նշանաւ, սկսեալ 'ի համար միոյ՝ մինչև ցհամար երեք, և սոյն ապրանուց յատկութիւնք և գինքն՝ 'ի սմա ծրարեալ բեռնագրութիւն (չամ բարնամագրուծը) յայտնի լինելոց:

Արդ՝ 'ի վեր յիշեալ երեք Պրակ, 785: եօթն հարիւր ութսուն և հինգ յունի, արժողութեամբ ապրանքն 'ի ձեզ յանձն առնեմք, որ զկնի Աստուծոյ ամենայն այդր ժամանելոյն, և ձեր գտանելոյն, յաղագս մեր՝ յուռութս գնով, ամենակարեւորի և հաւատարիմ անձանց վաճառեսջիք, զի շահու վաճառքին 'ի ձեռն բարեգոյն ջանացողութեան ձերոյ յուսացեալ կամք, ուստի և այս կողմանէ չունիմք յաւել երկարագոյն գրելոյ ձեզ, եթէ ոչ զայս և եթ, զի ձեռնեկեալ գինս վաճառուց, աղէտ յամ ծախուց, հաստատ փոխատուութեամբ (պոլիծէն Բիլով) կամ գրաւական (տահավիլով) հասուսջիք մեզ:

Այլ եթէ առ ատա չդտանիցիք աջողակութիւն առաքելոյ, ուրեմն կամ 'ի Կալկաթայ՝ 'ի ձեռս Պարոնաց Մինաս Մկրտչեան և Կարապետ Յարութիւնեանին, և կամ 'ի Բոմբայի 'ի ձեռս Պարոնաց Պօղոս Սարգսեան և Թադէոս Յակոբեանին առաքեսջիք, որք են տեղակալք և բանակատարք մեր, որոց ևս ծանուցաք: Համէ ձեզ յոյժ խոնարհ

'ի Մադրաս Թիւոյ · 30:
յԱմի Տեառն · 1809: Ծառայք Եդէմիչ Բաղտասարեան
Սահակ Թադէոսեան

տես երես · 93—96. 'ի Աղայլալեանց Սարգսի Ծառայի Նոր Տետրակ Այբուբենական Հատոր Երկրորդ Տպեալ 'ի Մադրաս · 1809·

Իսկ տուրևառութիւնն 'ի գին Դրամոց՝ Ոսկւոյ և Արծաթոյ՝ թէ յորմէ ժամանակէ սկզբնաւորեալ էրէ, չէ յայտ: Զօրինակ դրամագին տուրևառութեան նախ առաջին գտանեմք 'ի Սուրբ Գիրս ծննդ. իգ. ուր ըստ պատմելոյ Մովսէսի՝ Աբրահամ Նահապետ խորհեցեալ Աքարայ տալով յորում չափէր Թաղել զՍառա, ծախանաքեաց ընդ այն զՉորեքհարիւր Սիկղ արծաթոյ՝ ընդ ագարակին Եփրոնայ Վաճառականաց, հաստատելով զայն իբր գին արժէից այնր Ագարակի: Արդարեւ Սուրբ Գիրք՝ Հեթանոս Պատմաբանք թուեն սկսեալ առեն Յիսուսի 'ի ժամանակս Թագաւորութե Սաւուղեան և Յեսսէի, ասեն այն նոյն և անդրոյ գոլով էին: ' Նախնի դրամք ոսկւոյ և արծաթոյ [illegible] էին · ըստ որում կշռոյ իսկ էին յԱբրահամէ և 'ի Հնդկաց · ուր ոսկիրդ է և հաւասար այլ, չափ ընդ ծովային ժամանակաց ², և նշանակեալ առնել զաւուրս, մանաւանդ 'ի վաճառս հանդիսի . . . Դրամք Եւրոպացւոց յաճախ եալին յարևելեան տուրևառութիւնս հանդերձ ծանրութեամբ յարգի, և նշանաւոր ծանրութեան նոցին: հանդերձ պատկերքնելովն: տես երես · V. և . 300· 'ի փոխադրեալն Իգնատիոս Վարդապետի Կենսագրութեան Վաճառականութեան Տպեալ 'ի Վենետիկ · 1824: ² Բօդէր: Օրօշ

1. Եթէ օձն մարդոյ խածանէ (չծէ) . Մանիլա կուան խարիր և քսիր եղէ կծած տեղն . և մին ցորենաչափ եւ սառն ջրով խմացրու . Ածով կբժշկի . բայց ջուրն որքան սառն լինի . բարիայ ։

2. Եթէ կարիճն կծէ . նոյնպէս կատարեա՝ որպէս վերն ասվեց . Աստուածով կբժշկի ։

3. Եթէ մարդոյ մաձաղեղ լինեն արբուցած . երկու ցորենաչափ խարիր և սառն ջրով խմցրու . Ածով կբժշկի ։

4. Եթէ մարդոյս ստամոքն խամացել լինի . և կերակուր ուտելոյ ախորժակ չունենայ . Մանիլա կուան գձիր մին թաս գինու մէջ . և քսան մինուդ պախիր . և գինին խմիր . օրն երկու անգամ . մինչև սառն որ . Ածով կբժշկի ։ ապա նոյն օրէնքով դեղ ջերմախտոյ չորթէա և չիրթէա ։

5. Եթէ մարդոյս սրտացաւ պատահի . Մանիլա կուան բերանումն պահի . 15 . կամ . 20 . մինուդ . ջուրն կուլ տայ . ցաւն կդադարի Ածով ։

6. Եթէ որ մարդոյս փորն և բերանն պնդանի . այսինքն՝ կրկնակի փորն լուծի և փսխի . Մանիլա կուան գձիր գինու մէջ . կէս սհաթ պահիր . ապա խմացրու ։ Եթէ օգնի . բաւական է , եթէ չօգնի՝ նոյն Մանիլա կուան գձիր սառն ջրի մէջ կէս սհաթ պահիր . ապա խմացրու . Ածով կբժշկի ։ ապա նոյն օրն դեղ ջերմախտոյ չորթէ . և դեղ չոյէ չիրթէ ։

7. Եթէ մարդոյ փոր լուծում լինի արիւն և բլղամ . մին ցորենաչափ խարիր և սառն ջրով խմացրու ։

8. Եթէ այն այս Մանիլա կուան մարդ հանապազ իւր հետն պահէ . մեծ օգտութիւն կբերի ինքեան ։

9. Եթէ մարդոյ տենդ պատահէ . կուան գձիր սառն ջրի մէջ . կէս սհաթ պահիր . և ջուրն խմացրու . մինչ երեք օր , յաւուրն երկու անգամ ։

10. Ամենայն կենդանեաց . Անասնոց . Թռչնոց և Ձկնոց՝ թոյն է (Զահր է) այն այս Մանիլա կուան ։ Երբ ընդ կերակրոյ նոցա խառնի . և ուտեն . մեռանին ։ Իսկ եթէ տաք ջրով տան ըմպել մարդոյ . իսկոյն մահ պատճառ է և մեռանի . վասն որոյ մարդս բնաւ տաք ջրով չխմի ։ Հանապազ միշտ սառն ջրով պարտէ ըմպելն ։

11. Այն Այս Մանիլա կուայի բնի անունն է Պանդէ Սանինսափ . գիտակ լեր ։ Իսկ մեք հասարակ անուամբ կոչեմք Մանիլու կուա . քանզի ՚ի Մանիլայ միայն գտանի . և ոչ ուրեք ։ և փեղիս երեքանկիւն չորքեն պտղէ ։ Նա և ծառիր . զի այն այս Մանիլա կուայի բունն է որպէս մին փոքրիկ նարգիլ . և յիշեալ կուան նոյն նարգլի միջումն է ։ իսկ նոյն նարգիլն ունի միևնոյն զօրութիւն որպէս կուան . վասն արբուցանելոյ ջուր կամ գինի իշխանաց ։

12. Եթէ կատաղած շուն մարդոյս խածանէ . Մանիլա կուան եբրաղով խարիր և քսիր կծած տեղն . մինչև բժշկի և ցաւ չիմանայ ։

14. Եթէ մարդ բաբասիլ ունենայ . այս կուան գձի մին թաս սառն ջրի մէջ . օրն երկու անգամ խմի քանի օր . ցաւին բժշկութիւն կլինի Ածով ։ ապա միևնոյն օրէնքով դեղ ջերմախտոյ չորթէ և չիրթէ ։

Խրատ Վերջին: Վերայ յիշեալ Մանիլա կուտն նաև Թէ խոր ամանն մի Բանն որ վէրայ Նուանդայ. 11. ... յիշեցից բնաւ տաք ջրով գործ չածեն և չլուծեն. որ մահ կպատճառէ խոկոյն: այլ միշտ սառն ջրով գործածեն: և գործածած օրն. մին Թամամ օր. ոչ լինի ... ... չիւզն: և ... ... նաև ... ... չիւզն:

Խրատ Վասն Արարուտ Շինելոյ

Արրօրութ մին պղպէջ ծառի արմատ է. ինչպէս անունն է Ara-root ... յիշմանս Երբ որ սոյն այս ծառի ուիշեն լաւ հասած լինի, գետնէն խանէր ծառէն ... յէտոյ լաւ կերպիւ լուա ... և փեռեւ նաև ... սանդի միջում ծեծիր. որպէս որ գեղջի երկրականքն առուման գետի երեսին իւրեանց ամանում (Նավէրու-մ): Եւ ծեծելով. ուիշի միջինն դուս կգոյ. ապա սոյն միջի դուս եկածն ածիր մին աման մաքուր ջրի մէջ. լաւ աղողիր. և ամ գնդակքն և Թէլա. Նման ծղէջն դէն գձիր. և երբ Նի-Թն ... ջրի տակն կնստի, յայնժամ վէրէնի ջուրն քամիր մի վէրածիր. և սոյն այս ամանն կրկին ջուր լցիր. շարժիր միջի եղեալն; և յիստակ շորով լաւ ... և ... պարզիր և ածիր միւս ամանի մէջ. և Թող ջրի միջի Նի-Թն կրկին ջրի տակն նստի. Նոյնէն վէրէնի ջուրն դէն ածիր որպէս յառաջ: Եւ զայս ... երիցս կամ չորիցս կրկնեա և շարունակեա մինչև տակի նստած Նի-Թն լինիցի պինդ և զերծ բոլորովին յամ անմաքրութեց:

'Ի Վերջոյ ջուրն քամիր և պարզիր. և մնացած մաքուր ալիւրն ածիր յստակ շորի մէջ. զոր պարտիս բանալ և տարածել յարևու երկու կամ երեք օր, մինչև բոլորովին չորանայ կատարելապէս: Ապա փշրիր և մանրիր զկոտորս. և չորացած փոշին կամ ալիւրն սերտ կամ բարակ մաղով մաղիր: Զայս ամ արարեալ՝ այլ ոչինչ մնայ առնել: Այս մաղած ալիւրն ածիր Թծնօքայ ամանի նաև ... մէջ: Արարուտի պատուականութիւնն կախեալ կայ յիստակութենից և փութաջան զգաստութիւնից 'ի յօրինելն զայն:

Տպագրեալ 'ի Մարդասիրական Ճեմարանի. Յամի Տեառն 1839:
Աշխատասիրութեամբ Պարոն Եղիազ Ադամեանին Բառ...

Եւ արար ԱՅ Ադամայ և կնոջ նորա հանդերձս մաշկեղէնս, և զգեցոյց զնոսա: Ծննդոց. Գ. 21:

Եւ անուն Եղբօր նորա Յօբալ: Նա էր հայր՝ որ եցոյց զքնար և զքնարս: Եւ Սելլա ծնաւ զԹոբէլ: և էր ճարտարապետ Դարբին Պղնձոյ և Երկաթոյ: Ծննդոց. Դ. 21. 22:

ՎԵՐՋ

CALCUTTA: PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.
1841

ԽԱՉԻԿ Տ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ